

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105002/B/2024/36122358759981828

Zahraničný obchod štátov BRICS

Bakalárska práca

Bratislava 2024

Jerguš Kukučka

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105002/B/2024/36122358759981828

Zahraničný obchod štátov BRICS

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy
Študijný odbor: Ekológia a manažment
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov
a hospodárskej diplomacie
Vedúci záverečnej práce: Ing. Mykhaylo Kunychka, PhD.

Bratislava 2024

Jerguš Kukučka

Zadanie záverečnej práce

Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta medzinárodných vzťahov

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Jerguš Kukučka
Študijný program: medzinárodné ekonomické vzťahy (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., denná forma)
Študijný odbor: ekonómia a manažment
Typ záverečnej práce: Bakalárska záverečná práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský
Sekundárny jazyk: anglický

Názov: Zahraničný obchod štátov BRICS

Anotácia: Predložená záverečná práca sa zaoberá analýzou zahraničného obchodu štátov skupiny BRICS, pritom skúma ich postavenie vo svetovom hospodárstve. Systematicky rozoberá významnosť tohto zoskupenia, jeho teritoriálnu a komoditnú štruktúru obchodu. Autor preukazuje významnosť zoskupenia aj v rámci jednotlivých regiónov. Výsledky práce poukazujú na zložitú dynamiku a významný vplyv všetkých krajín zoskupenia BRICS na medzinárodný obchod.

Vedúci: Ing. Mykhaylo Kunychka, PhD.
Katedra: KMEVaHD FMV - Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie
Vedúci katedry: doc. Ing. Martin Grešš, PhD.
Dátum zadania: 15.03.2023

Dátum schválenia: 05.04.2023

doc. Ing. Martin Grešš, PhD.
vedúci katedry

študent

Vedúci

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasuje, že som predkladanú bakalársku prácu vypracoval samostatne s použitím uvedenej literatúry a informačných zdrojov.

Bratislava 23.4.2024

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa chcel poďakovať môjmu vedúcemu záverečnej práce, pánovi **Ing. Mykhaylovi Kunychkovi, PhD.**, za jeho odborné vedenie počas trvania celého môjho štúdia, za všetky rady a cenné pripomienky a námety pri vypracovaní záverečnej práce, za trpezlivosť a ľudský prístup. Osobitné poďakovanie patrí tiež mojej rodine, za jej podporu a porozumenie.

Abstrakt

KUKUČKA, Jerguš: *Zahraničný Obchod Štátov BRICS*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Mykhaylo Kunychka, PhD. Bratislava: FMV, 2024, 52 s.

Táto bakalárska práca sa zaoberá analýzou zahraničného obchodu štátov BRICS, skúmajúc ich ekonomické vzťahy, obchodné stratégie a vplyv na svetovú ekonomiku. Práca systematicky rozoberá významnosť tohto zoskupenia a podrobne sa venuje teritoriálnej a komoditnej štruktúre zahraničného obchodu. Práca analyzuje exportnú a importnú bilanciu jednotlivých krajín zoskupenia, ako aj vývoj HDP jednotlivých krajín a percentuálne podiely exportu, importu, výroby a najrozvinutejších priemyslov v danej krajine na celkovom HDP. Ďalej identifikuje zahraničný obchod krajín tohto zoskupenia, uvádza najväčších obchodných partnerov a ich podiel na zahraničnom obchode s príslušnou krajinou, ako aj komodity, ktoré prevládajú v zahraničnom obchode príslušnej krajiny tohto zoskupenia. Práca je štruktúrovaná do štyroch kapitol, kde sa prvá časť venuje súčasnému stavu a vývoju zahraničného obchodu štátov BRICS. Nasledujúca časť práce analyzuje zahraničný obchod BRICS s USA, ako vedúcou ekonomikou sveta v súčasnosti ale aj zahraničný obchod s inými krajinami sveta, a vzájomnú interdependenciu krajín BRICS medzi sebou a s inými krajinami sveta. Práca obsahuje 52 strán, 6 tabuliek a 5 grafov, ktoré podrobne ilustrujú ekonomický vývoj, ako aj obchodné vzťahy krajín zoskupenia BRICS. Výsledky práce poukazujú na zložitú dynamiku a významný vplyv všetkých krajín zoskupenia BRICS na medzinárodný obchod a ekonomickú spoluprácu.

Kľúčové slová: BRICS, zahraničný obchod, ekonomické vzťahy, globálna ekonomika

Abstract

KUKUČKA, Jerguš: *Foreign Trade of BRICS Countries*– University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy. Supervisor's name: Mykhaylo Kunychka Ing., PhD. Bratislava: FIR, 2024, 52 p.

This bachelor's thesis deals with the analysis of foreign trade of the BRICS states, examining their economic relations, trade strategies and influence on the world economy. The work systematically analyzes the significance of this grouping and deals in detail with the territorial and commodity structure of foreign trade. The work analyzes the export and import balance of the individual countries of the grouping, as well as the development of the GDP of individual countries and the percentage shares of export, import, production and the most developed industries in the given country on the total GDP. Furthermore, it identifies the foreign trade of the countries of this grouping, lists the largest trading partners and their share of foreign trade with the respective country, as well as the commodities that prevail in the foreign trade of the respective country of this grouping. The work is structured into four chapters, where the first part is devoted to the current state and development of foreign trade of the BRICS states. The following part of the work analyzes the foreign trade of BRICS with the USA, as the world's leading economy at the moment, but also foreign trade with other countries of the world, and the mutual interdependence of the BRICS countries with each other and with other countries of the world. The work contains 52 pages, 6 tables and 5 graphs, which illustrate in detail the economic development as well as the trade relations of the countries of the BRICS grouping. The results of the work point to the complex dynamics and significant influence of all BRICS countries on international trade and economic cooperation.

Keywords: BRICS, foreign trade, economic relations, global economy

ZOZNAM TABULIEK A GRAFOV

Tabuľky

- Tabuľka č. 1 – Ročné miery rastu HDP krajín G7 a BRIC (v percentách), 2003–2008
- Tabuľka č. 2 – Brazílsky export a import v období 2010 – 2022 (vyjadrený v US dolároch)
- Tabuľka č. 3 – Deficit v jednotlivých infraštruktúrach podľa sektorového usporiadania
- Tabuľka č. 4 – Štruktúra výrobného priemyslu v Číne a v EÚ krajinách, 2006 – 2007
- Tabuľka č. 5 – Zloženie Exportu JAR: vybrané odvetvia (1993 – 1995, 2004 – 2006)
- Tabuľka č. 6 – Zloženie Importu JAR: vybrané odvetvia (1993 – 1995, 2004 – 2006)

Grafy

- Graf č. 1 – Vývoj HDP Brazílie (vyjadrený v US dolároch)
- Graf č. 2 – Vývoj HDP Ruskej federácie (vyjadrený v US dolároch)
- Graf č. 3 – Vývoj HDP Indie (vyjadrený v US dolároch)
- Graf č. 4 – Vývoj HDP Číny (vyjadrený v US dolároch)
- Graf č. 5 – Vývoj HDP JAR (vyjadrený v US dolároch)

Obsah

Úvod	7
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma i v zahraničí	9
1.1 Analýza ekonomického vývoja BRICS.....	12
1.2 Stručná analýza krajín zoskupenia BRICS.....	16
2 Cieľ práce	22
3 Metodika práce a metódy skúmania	24
4 Výsledky práce	26
4.1 Brazília – Zahraničný obchod.....	26
4.2 Ruská federácia – Zahraničný obchod.....	30
4.3 India – Zahraničný obchod.....	32
4.4 Čína – Zahraničný obchod.....	35
4.5 Juhoafrická republika (JAR) – Zahraničný obchod.....	40
Záver	45
Zoznam použitej literatúry	48

Úvod

Témou našej záverečnej práce je zahraničný obchod štátov zoskupenia BRICS. Na úvod je potrebné si zadefinovať, čo vlastne skratka BRICS znamená. Samotná skratka je akronymom pre zoskupenie nasledujúcich piatich krajín: Brazília, Ruská federácia, India, Čína a Juhoafrická republika. Tento termín bol zavedený ešte v roku 2001 ekonómom Jimom O'Neillom, pričom pôvodne zahŕňal len prvé štyri krajiny – ako akronym BRIC. V roku 2010 sa však rozšíril aj o Juhoafrickú republiku, čím sa akronym rozšíril na BRICS. Ide o skupinu piatich veľkých svetových ekonomík, ktoré sa zameriavajú najmä na posilnenie vzájomnej spolupráce v oblasti ekonomiky, financií, vedy a techniky. Krajiny z tohto zoskupenia sú známe svojím rýchlo sa rozvíjajúcim ekonomickým rastom a zväčšujúcim sa vplyvom na svetové hospodárske a politické záležitosti.

V tejto záverečnej práci sa zameriame na analýzu obchodu štátov BRICS, so zameraním na ekonomické vzťahy, obchodné stratégie, vplyv na svetovú ekonomiku a na spoluprácu medzi krajinami zoskupenia BRICS, no zároveň i na spoluprácu s inými krajinami a organizáciami. Predmetom skúmania bude štruktúra zahraničného obchodu krajín tohto zoskupenia.

Záverečná práca pozostáva z teoretickej a empirickej časti a je rozdelená na dve veľké časti. Prvá časť práce sa venuje analýze súčasného stavu a vývoju zahraničného obchodu štátov BRICS a ich postaveniu vo svetovej ekonomike. Záverečná práca v tejto časti skúma historický vývoj od roku 2001, teda od vzniku zoskupenia BRICS. Osobitne sa práca venuje rastu HDP a zohľadňuje globálny ekonomický význam BRICS. Poskytuje údaje a analýzu rastu HDP krajín BRICS v porovnaní so skupinou G7, zdôrazňujúc, že krajiny BRICS mali v období rokov 2003 – 2008 rýchlejší ekonomický rast a tvorili väčší podiel na globálnom ekonomickom raste. V súvislosti so vzťahmi zoskupenia G7 a všetkými krajinami BRICS sa v práci zameriavame aj na predpovede a očakávania, ktoré sa týkajú celkového ekonomického vývoja G7 a BRICS. Osobitná pozornosť je venovaná špecifickým výzvam, ktorým čelia krajiny BRICS, najmä v kontexte ich hospodárskej diverzifikácie a zraniteľnosti.

Druhá časť práce pozostáva z podrobnej analýzy. Analýza sa týkala porovnania štruktúry exportu a importu, ako aj percentuálneho podielu exportu a importu príslušných sektorov na HDP krajiny. Analyzovali sme tu nielen komodity, ktoré prevládajú v exportnej a importnej štruktúre príslušných krajín zoskupenia, ale aj podiel jednotlivých sektorov na HDP vyjadrenom

v USD. Taktiež sme analyzovali regióny a krajiny, odkiaľ tieto krajiny najviac importujú, ako aj kam najviac exportujú. Záverečná práca sa v empirickej časti venuje aj detailnej analýze obchodných vzťahov krajín zoskupenia BRICS, ako aj predikciám a štatistikám, týkajúcich sa obchodnej bilancie vo vzťahu ku globálnym obchodným tokom.

1 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY

Ekonomická aliancia, známa ako BRICS, zahŕňa Brazíliu, Ruskú federáciu, Indiu, Čínu a Juhoafrickú republiku (JAR). Pôvodne túto skratku vymyslela Goldman Sachs v roku 2001, keď zahŕňala iba prvé štyri krajiny (BRIC). Juhoafrická republika sa však k skupine pripojila v decembri 2010, čo viedlo k zmene na BRICS. Následne, 14. apríla 2011, sa konal tretí summit BRICS, ktorý začal v čínskom južnom letovisku v meste Sanya, po dvoch úspešných summitoch v Jekaterinburgu v roku 2009 a Brazílii v roku 2010. Tento tretí summit sa označil za zriadenie zoskupenia BRICS ako dôležitý milník spolupráce, kedy sa podarilo rozšíriť toto zoskupenie o Juhoafrickú Republiku a konečný dôkaz, že Čína plne prijala myšlienku BRICS.¹ Vznik BRICS bol založený na optimistickom výhľade pre všetky tieto rozvíjajúce sa ekonomiky, od ktorých sa očakávalo, že budú zohrávať významnú úlohu v globálnej ekonomike v dôsledku boomu komodít. Účelom tejto aliance bolo poskytnúť protiváhu zoskupeniu G7, ktorému dominujú západné krajiny a Japonsko. Zatiaľ, čo sa niektoré očakávania naplnili, iné zostávajú, aspoň nateraz, nenaplnené.

Od roku 2023 tvorí spoločný HDP krajín BRICS približne 32,1 % globálneho HDP. Od roku 1995 do súčasnosti došlo k pozoruhodnému posunu v globálnom podiele HDP krajín BRICS, medzi ktoré patrili India a Čína, ako primárni prispievatelia. V roku 1995 tvorili tieto krajiny len 16,9 % svetového HDP, no teraz svoj podiel takmer zdvojnásobili, čo teda predstavuje významný dvojnásobný nárast. Na druhej strane, krajiny zoskupenia G7, vrátane Kanady, Francúzska, Nemecka, Talianska, Japonska, Spojeného kráľovstva a USA, však zaznamenali opačný trend. Ich podiel na globálnom HDP klesol zo 44,9 % v roku 1995 na súčasných 29,9 %. Tieto údaje poukazujú na výrazný nárast zoskupenia BRICS a pokles krajín G7, z hľadiska ich príspevku ku globálnej ekonomike.

V rámci zoskupenia BRICS zohrali kľúčovú úlohu, pri riadení tohto významného nárastu podielu globálneho HDP, India a Čína. Tieto dve krajiny, s ich obrovskou populáciou (viac ako jedna miliarda ľudí) dosiahli enormne pozitívne výsledky. Ostatné krajiny integračného zoskupenia BRICS (Ruská federácia, JAR a Brazília) však zaznamenali v tomto

¹STUENKEL, O. *The BRICS and the future of global order*. Lexington books, 2020, s. 55.

období pokles svojho podielu na globálnom HDP. Tento pokles možno pripísať ich veľkej závislosti od príjmov z exportu nerastných surovín. Naproti tomu tieto krajiny neinvestovali toľko finančných prostriedkov do sektorov s vyššou pridanou hodnotou, ako sú, napríklad, biotechnológie a umelá inteligencia, a primárne sa zamerali na spotrebu. V súhrne možno povedať, že krajiny BRICS, na čele s Indiou a Čínou, zaznamenali pozoruhodný nárast svojho podielu na globálnom HDP, zatiaľ čo krajiny G7 zaznamenali pokles. Tento posun v ekonomickej sile zdôrazňuje meniacu sa dynamiku globálnej ekonomiky a potreba krajín prispôbiť sa a investovať do sektorov, ktoré prispievajú k vyššiemu rastu s pridanou hodnotou². BRICS preukázal svoju hodnotu ako platforma na uľahčenie bilaterálnych vzťahov svojich členov a konvergenciu v prístupoch na podporu dialógu medzi jednotlivými národmi, na presadzovanie úlohy svojich členov v globálnom riadení a pre napredovanie inkluzívneho, reprezentatívneho a efektívneho globálneho riadenia.³

Počas summitu v Johannesburgu v Juhoafrickej republike od 22. do 24. augusta 2023 bolo prijaté rozhodnutie rozšíriť skupinu o šesť ďalších krajín. Medzi týchto nových členov patrí Argentína, Egypt, Etiópia, Irán, Saudská Arábia a Spojené arabské emiráty a ide už o druhú expanziu krajín BRICS, pričom prvá expanzia sa uskutočnila v roku 2010 rozšírením o JAR⁴. Pridávanie nových členov má potenciál výrazne posilniť jednotu a ekonomickú spoluprácu v rámci skupiny, čo predstavuje obrovskú výzvu pre západne aliancie. Úspech tohto úsilia závisí od efektívnej koordinácie medzi členskými štátmi. Primárnym cieľom tejto spolupráce je uľahčiť obchod, s použitím národných mien alebo spoločnej meny, čím sa zníži závislosť od amerického dolára. Okrem toho je cieľom skupiny rozšíriť svoj medzinárodný obchod koordináciou menových politík prostredníctvom Novej rozvojovej banky, známej aj ako BRICS Development Bank, ktorá funguje od roku 2015⁵. S ohromujúcimi 46-imi percentami svetovej populácie a viac ako 20-timi percentami svetového HDP je zoskupenie BRICS veľmocou, ktorá generuje najväčšie finančné toky na celom svete, čo predstavuje pôsobivý 18-percentný podiel⁶.

²CIPÁR, J. 2023. *Veľké vízie aj vnútorná nejednotnosť*. Skupina BRICS bude mať šesť nových členov, v HDP už prevýšila krajiny G7. In Konzervatívny Denník Postoj. ISSN 1336-720X, 2023, s. 1

³KIRTON, J. – LARIONOVA, M. *The first fifteen years of the BRICS*. In International Organisations Research Journal, 2022, 17.2; s. 25.

⁴TASR. 2023. *Blok rozvojových ekonomík BRICS pozval do radov šesť nových krajín*. www.teraz.sk, 2023, s. 1

⁵Ibid at 2, s. 1.

⁶ŠIKULA, M. *Rozporuplné prerozdelenie ekonomickej moci a vplyvu v globálnom vládnutí. Oživenie globálnej ekonomiky: reálne trendy a rizikové faktory*, s. 123.

Vývoj rozvíjajúcich sa ekonomík, vrátane krajín BRICS, bol tzv. silným katalyzátorom obchodu a investícií, pričom v tomto období sa globálne znižuje chudoba, najmä v dôsledku rastu v ázijských, latinskoamerických a afrických regiónoch. Ekonomický rast Číny výrazne akceleroval, a vytvoril komoditný cyklus, ktorý zvýšil mieru rastu v krajinách, vyvážajúcich komodity po celom svete, v bohatých aj chudobných regiónoch. Začala sa uplatňovať politika na podporu priamych investícií čínskych spoločností, najmä do výstavby, do informačných, a tiež aj počítačových technológií. V roku 2009, s hlavným investičným balíkom pre provincie a miestne samosprávy v Číne, mal globálny makroekonomický vplyv vďaka práci komoditných marketérov. Medzi hlavných príjemcov vtedy patrili členovia BRICS, a to najmä Brazília, Ruská federácia a Juhoafrická republika.

Od roku 2014 sa, však, takzvaný ekonomický vektor BRICS zmenil, keď čínsky ekonomický rast zaznamenal stagnáciu, v dôsledku nedostatkov v hospodárskych štruktúrach. Keďže Brazília, Rusko a JAR majú osobitne nastavenú komoditnú štruktúru a politické výzvy strednodobej povahy, je teda nepravdepodobné, že zaznamenajú výraznejší ekonomický rast, kým nenájdu iné riešenie. Medzitým však India, ktorá rastie rýchlym tempom, je podnietená ekonomickými reformami, ktoré uprednostňujú rozvoj a hromadnú spotrebu súkromného sektora, pričom IKT pomáhajú racionalizovať a zlepšovať programy znižovania chudoby. Za takého predpokladu, že Čína bude schopná spravovať svoju ambicióznú reformnú agendu tak, aby si zachovala normálne tempo ekonomického rastu, existuje perspektíva, že India a Čína budú hlavnými hnacími silami globálneho rastu, zo strednodobého aj dlhodobého hľadiska. Hlavná reformná agenda Číny by mala zastabilizovať mieru rastu na 6,5 %. Táto vyhládka nie je dôležitá len pre ostatné krajiny BRICS, avšak aj pre vyhládky na globálne hospodárstvo a rozvoj vo všeobecnosti, ktoré podčiarkujú globálny význam otázok, ktoré viedli ku finančnej volatilitě v Číne, ktorá sa objavila v roku 2015 a začiatkom roka 2016. Dohoda BRICS, ako investičnej kategórie, sa tak radikálne zmenila. Za desať rokov (do roku 2010) sa index MSCI BRIC vrátil o 308 % v porovnaní s 15-percentnou návratnosťou Standard Poor Index v tomto období. Fond zoskupenia BRICS menom Goldman Sachs zaznamenal pokles v priebehu 5 rokov o 21 % (teda medzi rokmi 2015 – 2020), pričom v roku 2015 bol založený širší fond, menom Goldman Sachs Emerging Markets Equity Fond. Vývoj Číny a Indie, ako hlavných motorov globálneho rastu, sa predpovedá niekde medzi 6 – 8 % medziročného ekonomického rastu na nasledujúce dva roky. Za predpokladu udržiavania takéhoto rastu na ďalšie roky, až

do polovice 21. storočia, by sa skutočne zmenilo smerovanie globálnej ekonomiky, a teda aj vzory globálneho riadenia a rozvoja⁷.

1.1 Analýza ekonomického vývoja BRICS

V období, keď sa BRIC (súčasný BRICS) formoval – t. j. od roku 2001, svetové HDP dosahovalo úroveň rastu 1,7 %. V čase formovanie BRIC (Brazília, Rusko, India, Čína) tvorili tieto štyri krajiny väčší podiel na medziročnom raste HDP, ako krajiny G7. Hlavnou príčinou bol rapídnejší rast tohto zoskupenia v porovnaní so zoskupením G7⁸.

V tabuľke č. 1 sú uvedené miery rastu HDP jednotlivých krajín G7 a pôvodného BRIC. Medzi zvolenými rokmi možno zaznamenať jasnú prevahu krajín vtedajšieho BRIC, teda v porovnaní s krajinami zoskupenia G7. V prvom zvolenom roku, teda pre rok 2003, možno tiež zaznamenať najvyššie tempo rastu HDP. Pre zvolený rok zaznamenalo Spojené kráľovstvo 3,8 %, zatiaľ čo pri krajinách BRIC sa zaznamenali najvyššie ročné miery rastu HDP s podielom 10 %. Spojené kráľovstvo, USA a Japonsko mali, ako jediné zo zoskupenia G7, vyšší podiel, ako niektorá z krajín BRIC, a to iba ako Brazília. Pre ďalšie roky ale možno pri ročných mierach rastu HDP zaznamenať jasnú dominanciu krajín BRIC, nakoľko ročná miera rastu HDP v Brazílii zaznamenala nárast o 4,6 % oproti roku 2003. Medzi rokmi 2004 – 2006 zaznamenali najväčšiu mieru rastu HDP zo zoskupenia G7 práve USA, zatiaľ čo pri krajinách BRIC, počas celého zvoleného obdobia, viedla Čína, nielen medzi BRIC krajinami, ale aj medzi všetkými ostatnými zvolenými krajinami. Čína, ako jediná, zaznamenala medziročné miery rastu HDP v dvojciferných percentuálnych bodov z pomedzi všetkých zvolených krajín. V roku 2003 a 2007 dominovalo v tomto indexe medzi krajinami G7 Spojené kráľovstvo. V poslednom zvolenom roku 2008 pri krajinách G7 dominovalo Nemecko, ktoré, ako jediné vo zvolenom roku, zaznamenalo kladnú hodnotu pri ročnej miere rastu medzi krajinami G7. Ročné miery rastu HDP medzi krajinami BRIC boli relatívne stabilné a boli takmer porovnateľné medzi týmito krajinami, pričom sa pravidelne pohybovali v rozpätí 5 – 10 %, teda s výnimkou roku 2003 a 2005, kedy Brazília zaznamenala 1,1 %, respektíve 3,2 %. Pri krajinách G7 táto ročná

⁷JING, G. – SHANKLAND, A. – CHENOY, A. et al. 2016. *The BRICS in International Development*. Springer, 2016, s. 5 – 7.

⁸O'NEILL, J. 2001. *Building better global economic BRICs*. Vol. 66. New York: Goldman Sachs, 2001, s. 3

miera rastu HDP nedosiahla ani 4 % pre žiaden zo zvolených rokov. V niektorých rokoch krajiny G7, s výnimkou Kanady, zaznamenali záporné číslo pri ročnej miere rastu HDP.⁹

Tabuľka č. 1 – Ročné miery rastu HDP krajín G7 a BRIC (v percentách), 2003 – 2008⁷

Krajina	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
BRIC	Brazília	1.1	5.7	3.2	4.0	6.1	5.2
	Ruská federácia	7.3	7.2	6.4	8.2	8.5	5.2
	India	7.9	7.8	9.3	9.3	9.8	3.9
	Čína	10	10.1	11.3	12.7	14.2	9.6
G7	Kanada	1.9	3.1	3.0	2.8	2.2	0.7
	Francúzsko	0.9	2.5	1.8	2.5	2.3	-0.1
	Nemecko	-0.4	1.2	0.7	3.7	3.3	1.1
	Taliansko	-0.1	1.7	0.9	2.2	1.7	-1.2
	Japonsko	1.7	2.4	1.3	1.7	2.2	-1.0
	Spojené kráľovstvo	3.8	2.9	2.8	2.6	3.6	-1.0
	USA	2.6	3.5	3.1	2.7	1.9	-0.4

Nastávajúci trend naznačoval rozdielne predpovede pre roky 2001 – 2002. Jedna z nich bola, že napriek tomu, že v nasledujúcom desaťročí sa tento stupeň ekonomického rastu neudrží, stále možno považovať vtedajšie zoskupenie BRIC za ekonomicky silnejšie prostredie, teda v porovnaní s ekonomickým prostredím zoskupenia G7. Celková veľkosť podielu zoskupenia BRIC na svetovom HDP bola 23,3 % na konci roku 2000. Niektoré ekonomiky BRIC boli vtedy väčšie, ako jednotlivé ekonomiky G7. Iba samotná Čína tvorila v roku 2000 až 3,6 % svetového HDP, čo bolo v tom čase väčším podielom na svetovom HDP, ako malo Taliansko alebo Kanada. Cieľom BRICS bolo vybudovanie a rozšírenie globálnej hospodárskej politiky, ako aj podpora pri rozvoji jednotlivých globálnych ekonomík.¹⁰

⁹DEGAUT, M. – MEACHAM, C. E. 2015. *Do the BRICS still matter?* Center for Strategic & International Studies, 2015, s. 2.

¹⁰Ibid at 8, s. 3.

V roku 2002 predstavovali štáty BRICS dokopy 25,9 % svetového HDP, čo znamenalo nárast v porovnaní s rokom 1990, kedy to bol 14,5-percentný podiel na svetovom HDP. Čína a India boli najrýchlejšie rastúce ekonomiky na celom svete. Ruská federácia sa v 90. rokoch ocitla v ťažkej kríze, ktorá viedla k poklesu o 40 % ich reálneho HDP. Brazília a Juhoafrická republika preukázali nepravidelnú výkonnosť. Zatiaľ, čo v Číne sa podiel priemyslu na pridanej hodnote HDP v roku 2009 podstatne zvýšil – a to na 48 % (21,2 % svetovej manufaktúry znamenal nárast oproti roku 1990, kedy to bolo 3,2 %), v Indii zostal tento podiel na 26 %, zatiaľ čo pri ostatných krajinách BRICS tento podiel zaznamenal pokles. Podiel priemyslu na pridanej hodnote HDP zaznamenal v Brazílii pokles zo 41,7 % pre rok 1980 na 25,4 % v roku 2009, v Rusku zo 44,6 % na 32,9 % v roku 2009 a v Juhoafrickej republike zo 48,4 na 31,4 % v roku 2009.¹¹

Čína bola v roku 2001 štvrtá na svete, čo sa výšky dosiahnutého HDP týka, a po vstupe do WTO mala tendenciu rásť ešte rýchlejšie, pričom sa odhadoval aj rast jej zahraničného obchodu. Zahraničný obchod Číny mal po vstupe do WTO, podľa prognóz, dosiahnuť úroveň 800 miliárd USD. V tomto období sa taktiež predpokladalo, že čínske HDP malo vzrásť o 7,5 % do roku 2005. Zdá sa, že už vtedy sa predpokladalo, že Čína bude ekonomickým fenoménom 21. storočia¹².

Krajiny BRIC mali tvoriť až pätinu reálneho HDP a takmer 2/5 (36 %) nominálneho HDP. V týchto časoch bolo prirodzene relevantnou otázkou, či by krajiny zoskupenia BRIC vstúpili do zoskupenia G7, a tiež sa formovali isté špekulácie aj o rozšírení na G9. Táto spolupráca by bola cennou najmä pre krajiny G7, keďže štáty BRIC boli už v tej dobe považované za hlavného producenta ropy, ale aj iných komodít. Najpriateľnejšou krajinou by bola Brazília, v roli veľkej ekonomiky oblasti Latinskej Ameriky. Taktiež je to krajina, ktorá je hojne vybavená výrobným faktorom pôda. Čo sa týka Číny, nemusí v tomto období byť takou žiadanou, aj napriek veľkému ekonomickému pokroku. Jedným z dôvodov môže byť nerozvinutý kapitálový trh. India mala v tomto čase najmenší záujem stať sa súčasťou G9, no vzhľadom na ich veľkosť, populáciu a potenciál by bolo zahrnutie Indie prínosom.¹³

¹¹CASSIOLATO, J. – E. *BRICS and development. The companion to development studies*, 2014, s. 74.

¹²Ibid at 8, s. 6.

¹³Ibid at 8, s. 10 – 11.

V skupine rozvojových krajín vynikajú krajiny BRIC, vďaka svojej miere rastu HDP s priemernou mierou 7,9 % medzi rokmi 2000 a 2010 a 8,1 % medzi rokmi 2011 a 2015. Toto zrýchlenie je spôsobené rýchlym tempom rastu v Brazílii (2,3 % v rokoch 1980 – 1999, 3,7 % v období 2000 – 2010 a odhad 4,1 % na rok 2015) a v Indii (5,5 %, 7,1 % a 8,2 % počas skúmaných rokov). Silný rast HDP spôsobil, že tieto krajiny sa stali motormi globálnej ekonomiky. V 80. a 90. rokoch sa teda rozvinuté krajiny podieľali viac ako polovicou na celosvetovom raste, zatiaľ čo v rokoch 2000 až 2010 sa situácia obrátila a prispeli len 1,1 %, v porovnaní 2,6 % v rozvojových krajinách. Podobne došlo k rýchlemu rastu HDP na obyvateľa v rozvíjajúcich sa ekonomikách, v porovnaní s vyspelými. V tomto období bol pozorovaný proces reálnej konvergencie. HDP na obyvateľa v rozvíjajúcich sa ekonomikách, ktorý začal stabilne rásť od roku 1995, v priemere o 1,4 % do roku 2003, na 4,8 % medzi rokmi 2004 a 2008, čo predstavuje kumulatívny rast o 26 % za 5 rokov. Krajiny BRIC sú na globálnej úrovni s mierami od 7 % v rokoch 2004 – 2008, najmä v Číne (10,6 %) a Indii (4,8 %). Ekonomický rast Brazílie, Indie a Ruskej federácie sa vo veľkej miere opiera o domáci dopyt, a to najmä o dopyt po spotrebe. V Brazílii tvorí spotreba 80 % HDP, zatiaľ čo externý dopyt len 2 – 3 %. V porovnaní s inými rozvíjajúcimi sa krajinami má Brazília nižšiu mieru investícií (najmenej 20 %), hlavne z dôvodu vysokej úrovne reálnych úrokových sadzieb, poplatkov a investičných nákladov. V roku 2007 vláda spustila tzv. PAC (la Programa de Aceleracao do Crescimento), ktorého cieľom bolo zvýšiť mieru investícií na 25 %. Podobne, ako v Brazílii, aj v Indii vývoj závisí vo veľkej miere od domáceho dopytu, kde hrá dôležitú úlohu spotreba (50 % HDP). V Ruskej federácii predstavuje spotreba 60 – 70 % HDP, investície 20 % a čistý export 10 %.¹⁴

V tomto období vykazuje HDP Brazílie 1 178 miliárd USD, pričom HDP Brazílie vzrástlo najviac medzi rokmi 2003 až 2017. Od roku 1990 až do roku 2017 dosiahlo HDP Brazílie 1 798 miliárd USD. Na základe uvedených údajov možno deklarovať, že ekonomika Brazílie, ako aj jej hospodárska politika, má priaznivú štruktúru pre rast HDP.¹⁵

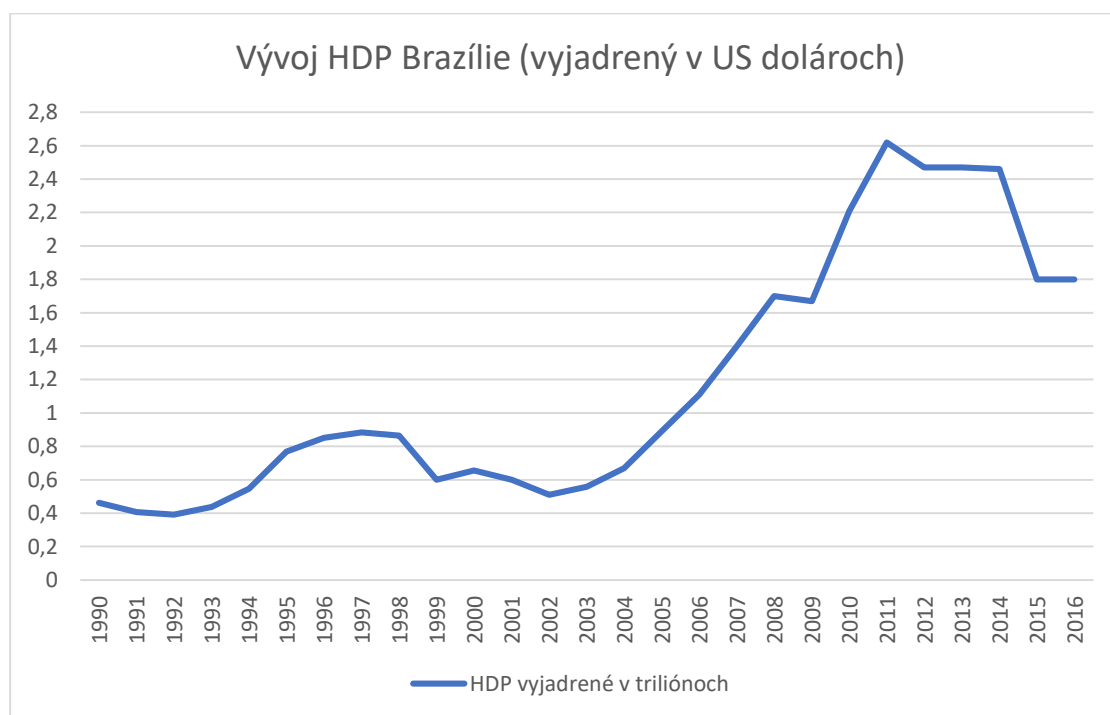
¹⁴RADULESCU, I. G. – PANAIT, M. – VOICA, C. *BRICS countries challenge to the world economy new trends*. *Procedia economics and finance*, 2014, 8: s. 605–607.

¹⁵KUMAR, V. *Cross Country Analysis Of Gross Domestic Product (GDP) Of BRICS Nations. An Assesment and New Evidence*. 2017. s. 4589.

1.2 Stručná analýza krajín zoskupenia BRICS

V tejto podkapitole práce sa budeme venovať analýze vývoja HDP jednotlivých krajín zo zoskupenia BRICS, ako aj obchodnej bilancii týchto piatich krajín. Ďalej si tiež uvedieme, aké komodity prevládali v exporte krajín zo zoskupenia BRICS.

Graf č. 1 – Vývoj HDP Brazílie (vyjadrený v US dolároch)¹⁶

Údaje z grafu vykazujú, že HDP Brazílie dosiahlo celkovú hodnotu 992 miliárd USD v roku 1990. Zároveň, absolútne HDP Brazílie vzrastalo v priemere medziročne o hodnotu 939,73 miliárd USD počas obdobia 1990 – 2016 (čiže obdobia vymedzeného v grafe č. 1). Medzi rokmi 2005 až 2017 sa medziročný nárast hodnoty absolútneho HDP zastabilizoval. Vo vymedzenom období HDP Brazílie vzrastalo v priemere medziročne o hodnotu 1280 miliárd USD. Táto miera rastu naznačuje, že brazílska ekonomika sa kolísala počas jednotlivých rokov, vymedzených v grafe č. 1.¹⁷

¹⁶Zdroj: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2016&locations=BR&start=1990>

¹⁷Zdroj: Ibid at 15, s. 4590.

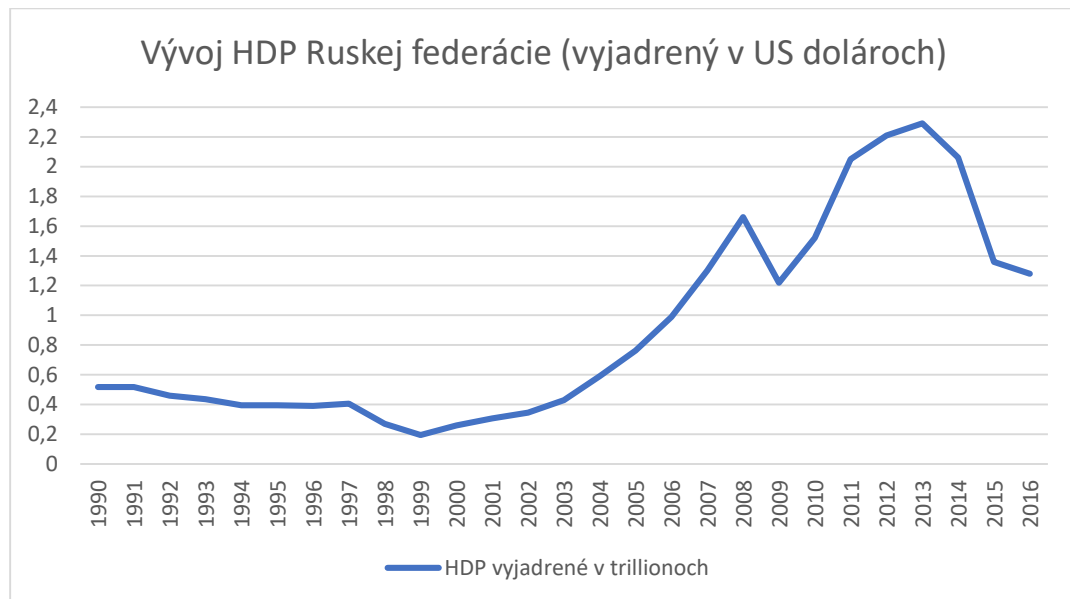
Nižšie uvedený graf č. 2 ilustruje vývoj medziročného rastu HDP v Ruskej federácii. V roku 1992 sa zaznamenal najnižší nárast absolutnej hodnoty HDP, kedy vzrástlo iba o hodnotu 91,94 miliárd USD. V nasledujúcom roku 1993 bol zaznamenaný enormný nárast – na úroveň 197,43 miliárd USD, čo predstavuje medziročný nárast o dvojnásobok. Tento enormný nárast zdôrazňuje to, že Ruská federácia má potenciál na posilňovanie tempa ekonomického rastu.

Členstvo v BRICS dáva Ruskej federácii vynikajúce ekonomické príležitosti v sektore podnikania, ale aj v sektore štátnych orgánov. Na to, aby ich ale tieto uvedené orgány dokázali využiť, musia mať jasnú predstavu o ekonomických trendoch, ktoré si navzájom zdieľajú krajiny zoskupenia BRICS. V ranom štádiu svojej existencie sa toto zoskupenie skladalo z najrýchlejšie rastúcich ekonomík tej doby. V súčasnosti sa rozdiely medzi krajinami a mierou hospodárskeho rastu jednotlivých krajín tohto zoskupenia zväčšili. V prípade Ruskej federácie možno hovoriť ako o krajine, ktorej miera hospodárskeho rastu je najpomalšia, resp. jednou z najpomalších. Ruská Federácia sa vyznačuje najmä dualizmom a koexistenciou moderného a medzinárodne konkurencieschopného priemyselného odvetvia s odvetviami, ktoré sú v týchto oblastiach zaostalé. Najväčšími negatívami v týchto oblastiach sú predovšetkým zaostalosť v tradičnom poľnohospodárstve, mestskej remeselnej výrobe, ale taktiež najmä v oblastiach hospodárstva, ktoré sú nedostatočne reformované. Medzi pozitívami ekonomiky Ruskej federácie možno spomenúť štrukturálnu transformáciu, ktorá zahŕňa posuny v jednotlivých sektoroch, ako aj inštitucionálne budovanie ekonomiky. Ďalej možno medzi pozitíva zahrnúť komplexný súbor komparatívnych výhod, ktoré Ruskej federácii umožňujú podporovať hospodársky rast prostredníctvom expanzie exportu, ako aj prostredníctvom uspokojenia svojho veľkého domáceho trhu, pričom tu však existuje značná potreba technologickej modernizácie prostredníctvom starostlivosti o vlastné inovačné schopnosti.

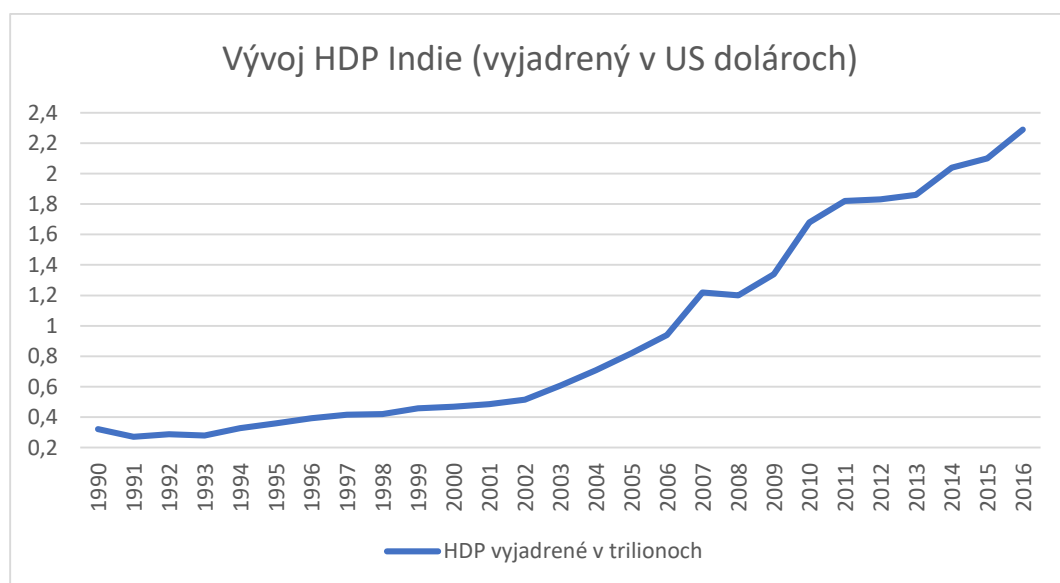
Obdobie medzi rokmi 1990 – 1992 možno považovať za historicky úspešné (alebo hospodársky revolučné) obdobie pre ekonomiku Indie. V roku 1991 boli prijaté hospodárske reformy indickou vládou, ktoré mali značný vplyv na celý sektor hospodárstva Indie. V roku 1991 rast HDP dosiahol úroveň 274,84 miliardy USD, o rok neskôr v roku 1992 to bolo 293,26 USD (viď graf č. 3). Rast HDP ekonomiky Indie dosiahol najvyššiu úroveň v tomto úspešnom období, a to v roku 1990 výšku 362,61 miliárd USD. Medzi rokmi 1990 – 2016 tempo rastu HDP Indie vykazuje úroveň 949,55 miliárd USD. Tempo rastu však bolo stabilné medzi rokmi

1991 – 2016, kedy toto tempo dosiahlo úroveň 2 256 miliárd USD. Táto miera rastu naznačuje, že aj indická ekonomika kolísala v tomto vymedzenom čase, ako aj jej tempo rastu, či rast HDP. Objem produkcie Ruskej Federácie zaznamenal v roku 1991 hodnotu iba 274,84 miliárd USD. V nasledujúcom roku 1992 dosiahol objem produkcie hodnotu 293,26 miliárd USD.¹⁸

Graf č. 2 – Vývoj HDP Ruskej federácie (vyjadrený v US dolároch)¹⁹

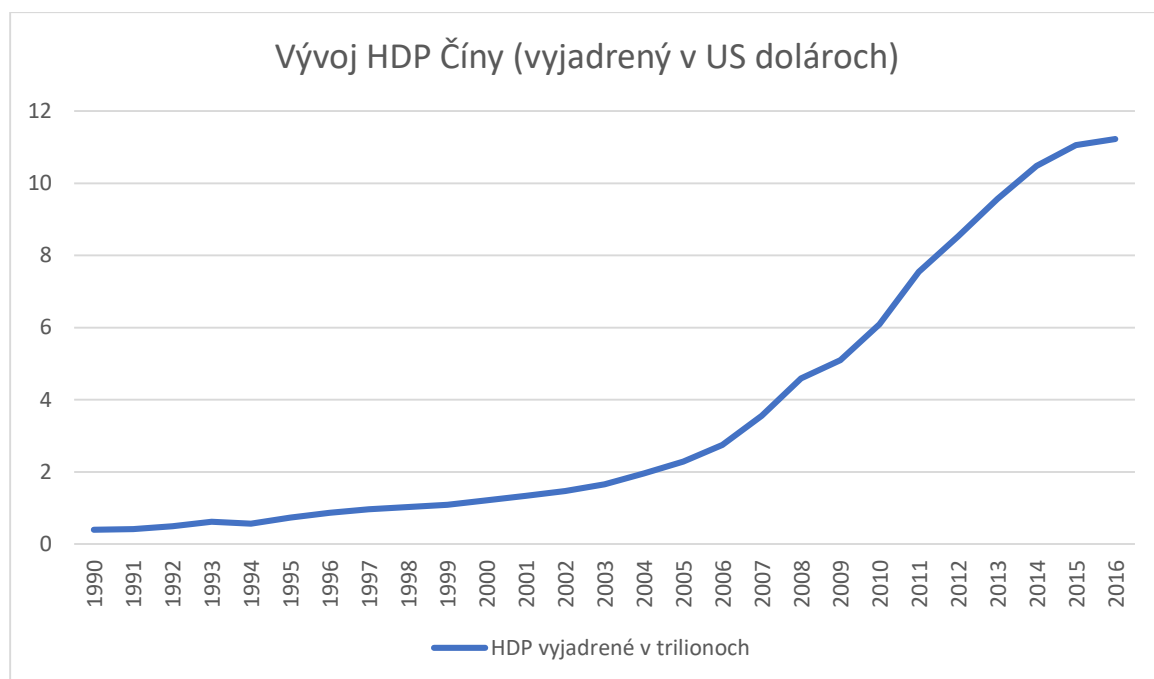
Graf č. 3 – Vývoj HDP Indie (vyjadrený v US dolároch)¹⁹

¹⁸Zdroj: Ibid at 15, na strane 4590.

¹⁹Zdroj: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2016&locations=RU&start=1990>

Graf č. 4 – Vývoj HDP Číny (vyjadrený v US dolároch)²⁰

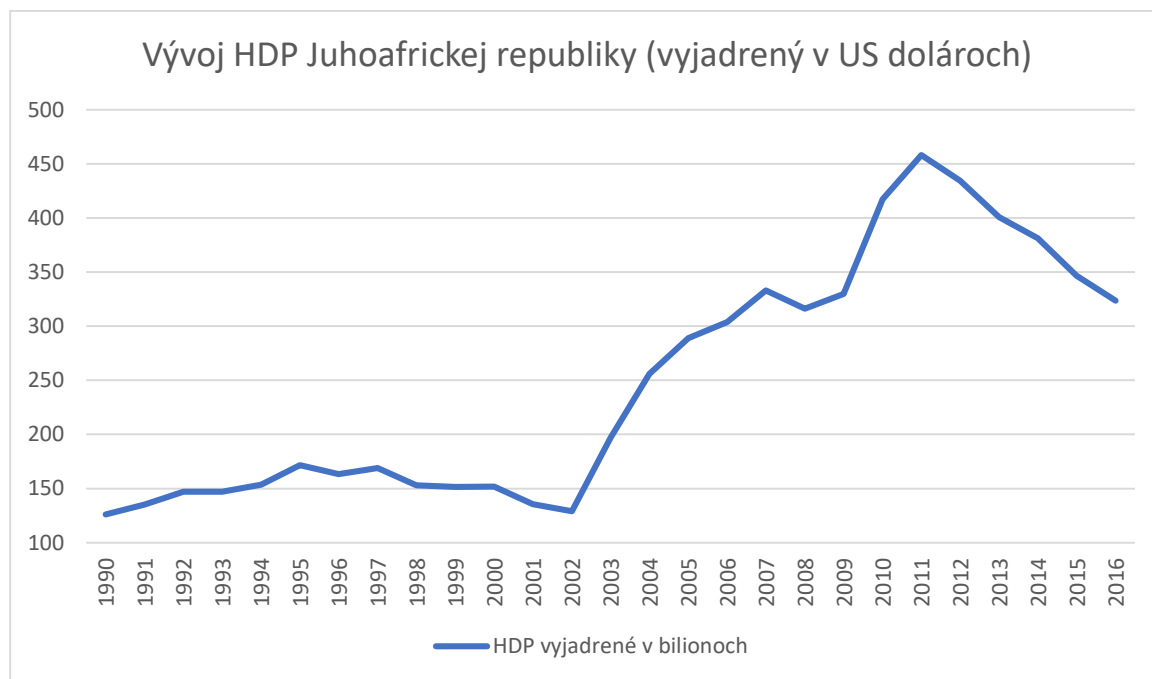

Graf č. 4 vykazuje tempo rastu HDP Číny, ktoré dosahovalo celkovú hodnotu v roku 1990 úroveň 398,62 miliárd USD. Priemerný rast HDP Číny medzi rokmi 1990 – 2016 dosiahol hodnotu 3630,58 miliárd USD. Konzistentné tempo rastu HDP sa začalo od roku 1990 do roku 2017 a dosiahlo výšku 11 218,28 miliardy USD. Takéto tempo rastu nám naznačuje, že Čína malo oveľa väčší potenciál stať sa vedúcou ekonomikou v zoskupení BRICS, v porovnaní s ostatnými krajinami, ako aj jednotlivými ekonomikami zoskupenia BRICS. Tempo rastu HDP Číny je pozitívne konzistentné, až na niektoré výkyvy, ako napokon pri všetkých ostatných ekonomikách. V roku 1990 dosiahlo toto tempo rastu svoju minimálnu úroveň v hodnote 398,62 miliárd USD. V nasledujúcom roku, teda v roku 1991, dosiahlo úroveň 415,60 miliárd USD, čo je druhé najnižšie tempo rastu, teda hneď po zaznamenanom tempe rastu z roku 1990. Exportné ceny v Číne sa taktiež pozitívne zmenili, rovnako ako dovozné ceny, ktoré nezahŕňajú ropné produkty, podobne, ako v USA a Japonsku a v mnoho ďalších krajinách od roku 2004. Po vzostupe čínskych výrobných cien nasledoval aj vzrast cien komodít a mzdové náklady

²⁰Zdroj: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2016&locations=CN&start=1990>

začali nadobúdať kladné hodnoty. Ceny spracovaného tovaru v Číne začali taktiež rásť, rovnako ako aj spotrebiteľské ceny, respektíve spotrebiteľské preferencie.²¹

Graf č. 5 – Vývoj HDP Juhoafrickej republiky (vyjadrený v US dolároch)²²

Graf č. 5 vykazuje tempo rastu Juhoafrickej republiky (JAR), ktorá bola súčasťou prvého rozšírenia BRICS (predtým BRIC). JAR je taktiež krajinou s najnižším rastom HDP medzi rôznymi krajinami BRICS. V roku 1990 bol skutočný HDP Juhoafrickej republiky iba vo výške 115,53 miliárd USD a v nasledujúcom desaťročí bolo tempo rastu HDP veľmi nízke. V roku 2017 hodnota HDP bola len 294,13 miliárd USD. Priemerná miera rastu HDP v období rokov 1990 až 2016 bola iba 225,39 miliardy USD. Z tohto možno deklarovať, že Juhoafrická republika potrebuje priaznivejšiu politiku a súčasne aj podporu od ostatných krajín BRICS, aby podporili hospodárstvo tejto ekonomiky a krajiny.²³ Počas päťročného obdobia, medzi rokmi 2004 až 2008, sa hospodársky rast JAR značne zlepšil, až kým v roku 2009, po globálnej hospodárskej recesii, nastal prepád. V poslednom päťročnom období, teda počas rokov 2012 až

²¹Zdroj: Ibid at 15, s. 4590.

²²Zdroj: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2016&locations=ZA&start=1990>.

²³Zdroj: Ibid at 15, s. 4590 – 4591.

2016, zostal hospodársky rast JAR pod 3 %, pričom v roku 2016 došlo len k 0,27 % hospodárskemu rastu.²⁴

Členstvo JAR v BRICS predstavuje benefity, ako napríklad vznik nových trhov, cestovný ruch, rastúci obchod, technologický transfer, či spoločný výskum a vývoj. V súčasnosti je Čína najväčším obchodným partnerom JAR – nielen ako člen zoskupenia BRICS, ale aj celkovo. Čína dováža až 67 % železnej rudy z JAR, a jej rastúci podiel tepelnej energie a uhlia pochádza teda práve z Juhoafrickej republiky. Jednou z výziev, ktorým čelí Juhoafrická republika, je konkurencia na trhu ostatných krajín zoskupenia BRICS. V roku 2006 bola práve Juhoafrická republika krajinou s najväčšími podielom investícií na africkom kontinente, avšak v roku 2011 bola nahradená Čínou, a taktiež na tomto kontinente vzrástol podiel investícií z Indie, Brazílie a v menšej miere aj z Ruskej federácie. JAR stráca podiel na trhu s poľnohospodárskymi výrobkami v prospech iných krajín, teda okrem Zimbabwe. Ekonomika JAR je otvorenejšia, ako ekonomiky ostatných krajín BRICS, a vysoko zraniteľná. Podiel exportu JAR do ostatných štátov zoskupenia BRICS z roku 2013 predstavuje prudký nárast o 6,2 % oproti roku 2005. Vývoz JAR sa sústreďuje najmä na železné a chrómové rudy a uhlie. Hlavné komodity dovozu JAR predstavujú stroje, oleje a ropné produkty, textil a odevy a mechanické výrobky, najmä z ostatných krajín zoskupenia BRICS.²⁵

²⁴MALEFANE, Malefa Rose; ODHIAMBO, Nicholas M. *Impact of Trade Openness on Economic Growth Empirical Evidence from South Africa*. 2018, s. 393.

²⁵HARRISON, Philip. *South Africa in the BRICS*. 2014. s. 78 – 79.

2 CIEĽ PRÁCE

Hlavným cieľom tejto bakalárskej práce bolo podrobne analyzovať zahraničný obchod štátov BRICS (Brazília, Rusko, India, Čína a Juhoafrická republika), pričom sme sa zamerali na niekoľko kľúčových aspektov. Primárne sme sa snažili identifikovať podiel týchto krajín na svetovom obchode a svetovom HDP, pričom sme tento podiel porovnali s podielmi krajín zoskupenia G7. Týmto porovnaním sme teda získali prehľad o vývoji a o súčasnom stave ekonomických síl jednotlivých zoskupení. Pre účely zadefinovania **parciálnych cieľov** tejto záverečnej práce sme zostavili nasledovnú štruktúru:

1. Analýza súčasného stavu zahraničného obchodu krajín BRICS
 - Hodnotenie ekonomických výkonov krajín BRICS.
 - Skúmanie vzájomnej spolupráce a obchodných vzťahov.
 - Analýza teritoriálnej a komoditnej štruktúry zahraničného obchodu.
 - Identifikácia hlavných exportných regiónov a dominantných komodít v exporte.
2. Analýza dynamiky rastu HDP krajín BRICS v období rokov 1990 – 2016
 - Sledovanie vývoja HDP jednotlivých krajín pomocou grafickej analýzy.
 - Identifikácia hlavných faktorov ovplyvňujúcich ekonomický rast.
 - Porovnanie ročnej miery rastu HDP medzi krajinami BRICS a G7.
 - Analýza podielu exportu na HDP krajín BRICS a miery ich závislosti od medzinárodného obchodu.
3. Analýza obchodnej bilancie krajín BRICS
 - Skúmanie komoditnej a teritoriálnej štruktúry exportu a importu.
 - Analýza prevládajúcich komodít v exporte a importe pomocou tabuliek a grafov.
 - Vyhodnotenie celkových hodnôt obchodných tokov vyjadrených v USD.
 - Identifikácia príčin a determinantov ovplyvňujúcich obchodnú štruktúru vrátane ekonomických politík, medzinárodných dohôd a regionálnych faktorov.
4. Analýza zahraničného obchodu medzi krajinami BRICS a USA
 - Identifikácia hlavných exportných a importných tokov medzi krajinami BRICS a USA.

- Analýza vzťahov na mikroúrovni medzi jednotlivými podnikmi v rôznych sektoroch.
- Preukázanie významu zoskupenia BRICS v globálnom obchode.
- Skúmanie vzájomnej interdependencie medzi krajinami BRICS a ostatnými krajinami sveta.

V rámci komplexného prístupu k analýze zahraničného obchodu sme sa snažili zmapovať aj vývoj a trendy v obchodných stratégiách jednotlivých krajín BRICS. Skúmali sme, ako tieto stratégie ovplyvňujú ich pozíciu na globálnom trhu a ako prispievajú k ekonomickému rastu a stabilite. Dôležitou súčasťou tejto práce je aj identifikácia kľúčových sektorov, ktoré dominujú v zahraničnom obchode BRICS, ako aj analýza ich prínosu do celkového HDP týchto krajín.

V záverečnej časti práce sme zosumarizovali všetky získané údaje a výstupy z jednotlivých analýz, pričom sme dôkladne vyhodnotili význam zahraničného obchodu štátov BRICS v globálnom kontexte. Analýzou sme zisťovali, aký vplyv má ekonomická spolupráca týchto krajín na ich hospodársky rast a stabilitu, a identifikovali sme hlavné faktory, ktoré prispievajú k ich úspechu na svetovom trhu. Súčasťou tejto časti je aj predikcia budúcich trendov a vývoja zahraničného obchodu BRICS s dôrazom na potenciálne príležitosti a výzvy, ktorým tieto krajiny môžu čeliť. Záverečné odporúčania sú zamerané na zlepšenie obchodných stratégií a posilnenie ekonomických vzťahov nielen v rámci BRICS, ale aj vo vzťahu k ostatným významným ekonomickým subjektom na medzinárodnej scéne. Tento komplexný prístup umožňuje lepšie pochopiť dynamiku svetového obchodu a úlohu, ktorú v ňom zohrávajú krajiny BRICS, čo prispieva k hlbšiemu poznaniu a efektívnejšiemu využitiu ekonomických príležitostí nielen v súčasnosti, ale aj v budúcnosti.

Hlavným cieľom tejto práce bola teda nielen detailná analýza súčasného stavu a vývoja zahraničného obchodu krajín BRICS, ale aj poskytnutie uceleného prehľadu o ich ekonomickej dôležitosti a vplyve na svetovú ekonomiku. Týmto spôsobom práca prispieva k hlbšiemu pochopeniu dynamiky medzinárodného obchodu a úlohy BRICS v globálnom kontexte.

3 METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA

Ako objekt skúmania celej bakalárskej práce budú krajiny zoskupenia BRICS, konkrétne Brazília, Ruská federácia, India, Čína a Juhoafrická republika, ktoré sú charakteristické svojím rýchlym ekonomickým rastom v čase formovania sa, ako aj ďalším spoločným charakteristickým znakom, a to je ten, že sa jedná o výlučne rozvíjajúce sa ekonomiky. Ďalším spoločným znakom týchto krajín je veľká rozloha, vysoký počet obyvateľov, ako aj markantne veľký rozdiel v podiele na svetovom obchode s tovarom, oproti obchodu so službami, teda s výnimkou Indie.

Splnenie vyššie uvedených cieľov bude naplnené použitím štandardných vedeckých metód. Ako prvá bude použitá **komparatívna metóda** ročných mier rastu jednotlivých krajín pôvodného zoskupenia BRIC v porovnaní s krajinami G7 v čase formovania, ako aj ich jednotlivé podiely na svetovom obchode a svetovom HDP.

Následne **analyzujeme** vývoj v HDP v jednotlivých krajinách BRICS prostredníctvom grafického výkazu za vymedzené obdobie. Vo výsledkoch práce sme porovnávali export a import, ako aj komodity exportované a importované jednotlivými krajinami v rôznych rokoch krajinami zoskupenia BRICS, vykazované v jednotlivých tabuľkách, ako aj v iných grafických znázorneniach (prípád Brazília – zahraničný obchod podľa regiónov). Tieto hodnoty sme uvádzali najmä v percentuálnom vyjadrení.

V časti s názvom Súčasný stav riešenej problematiky doma i v zahraničí sme čerpali prevažne z knižných zdrojov, ako aj z vedeckých článkov, ktoré sa vzťahovali prevažne na analýzu ekonomickej štruktúry jednotlivých krajín BRICS. Údaje, ktoré sme z týchto zdrojov použili, boli najmä štatistické údaje (v číselných vyjadreniach alebo percentuálnom vyjadrení), ale taktiež tabuľky, z ktorých sme čerpali údaje (napr. o porovnaní exportu a importu, obchodnú bilanciu – t. j. export mínus import, podiel na svetovom HDP, podiel jednotlivých sektorov na štruktúre ekonomiky, podiel exportu a importu, či porovnávanie pomeru nekvalifikovanej a kvalifikovanej pracovnej sily).

Pri **analýze** vývoja HDP a zahraničného obchodu jednotlivých krajín zoskupenia sme pracovali napríklad so stránkami data.worldbank.org, iioa.org, comestax, publications.bof, atď. V dôsledku nedostatku vypracovaných štúdií na analyzovanie problematiky zoskupenia BRICS (ako samostatných krajín), sme sa rozhodli analyzovať rozličné ukazovatele v rôznych rokoch.

Pri súčasnom stave tejto problematiky sme analyzovali najmä prvú dekádu 21. storočia, kedy sa aj zoskupenie BRICS začalo na jej začiatku formovať. Pre ročné miery rastu, pri porovnávaní BRICS s G7, sme si vybrali roky 2003 – 2008. V tejto dekáde možno povedať, že BRICS ako zoskupenie, ale aj jeho jednotlivé štáty, zaznamenali skutočne prudký nárast. Pre krátku grafickú analýzu sme si ale zvolili roky 1990 – 2016 pre všetky krajiny BRICS. Pre zakladajúce krajiny zoskupenia BRICS (vtedy BRIC) sme si za obdobie na analýzu ich zahraničného obchodu zvolili najmä prvé dve dekády 21. storočia. Pri Juhoafrickej republike sme však porovnávali vývoj zahraničného obchodu medzi rokmi 1990 – 2006, inak povedané, analyzovali sme aj evolúciu vývoja zahraničného obchodu pred vstupom do BRICS (vtedy BRIC).

V časti s názvom Výsledky práce sme si nezvolili špecifické roky, ale v zásade **analyzujeme** rozkvet týchto krajín. Čína, ako prvá, ešte v 80. rokoch, zaznamenala najväčší ekonomický nárast, pravdepodobne v celej svojej histórii. Následne sme analyzovali doterajší zahraničný obchod krajín BRICS na mikroúrovni, ako aj podiel jednotlivých podnikov, ktoré sú dominantné vo svojom sektore, jednak ako dodávateľ, no tiež aj ako exportér. Tento podiel na exporte príslušnej ekonomiky sme vyjadrili v percentuálnych bodoch, pričom sa jednalo prevažne o zahraničný obchod medzi USA a niektorou z krajín BRICS. Zahraničný obchod krajín zoskupenia BRICS medzi sebou a s tretími krajinami (najmä s USA) sme riešili v tejto časti pre účely preukázania významnosti tohto zoskupenia, ako aj jednotlivých krajín, na makroúrovni. V tejto časti sme súčasne uviedli, ktoré komodity v tomto zahraničnom obchode prevládajú.

4 VÝSLEDKY PRÁCE

V tejto časti práce budeme analyzovať zahraničný obchod jednotlivých krajín zoskupenia BRICS, kde si uvedieme také komodity, ktoré prevládajú v exporte, ako aj komodity, ktoré prevládajú v importe, a ich percentuálny podiel na HDP. Budeme taktiež analyzovať najväčších obchodných partnerov týchto krajín, respektíve ich exportné destinácie a pod. V ďalšej časti práce budeme analyzovať závislosť ostatných krajín sveta od krajín zoskupenia BRICS, čo sa zahraničného obchodu týka, na vzorke s USA, ako súčasťou vedúcou ekonomikou sveta, a prípadne na vzorke s ďalšími krajinami.

4.1 Brazília – Zahraničný obchod

Brazília, aj pri podmienkach silnej ekonomiky, chce nadobudnúť výraznejšie postavenie, teda ako primárne uznávaný vývozca najmä tovarov a surovín. Od konca 80. rokov iniciovala brazílska federálna vláda sériu ekonomických reforiem, ktoré okolo roku 1997 viedli nielen k podstatne otvorenejšiemu hospodárstvu pre zahraničné tovary a investície, ale aj ku stabilnej makroekonomike a o niečo menšej úlohe štátu v ekonomike.²⁶ Brazília, z obchodného hľadiska, ešte nedosiahla svoj vrcholný potenciál; predpoklady poukazujú najmä na rozvoj priemyselného tovaru. Štatistické údaje z databázy Brasil Foreign Trade jasne poukazujú na to, že primárnymi komoditami brazílskej ekonomiky sú komodity využívané vo všetkých partnerských krajinách, čo viedlo k zníženiu konkurencieschopnosti vo výrobnom sektore Brazílie. AEB projekt vo svojom výskume vývozu a dovozu v nadchádzajúcich rokoch predpovedajú pozitívny vývoj brazílskej ekonomiky. Brazíliu teda možno považovať za výhodného obchodného partnera, vzhľadom na svoju nevýraznú pozíciu, pretože v poslednom rebríčku sa umiestnila až na 26. mieste v globálnom exporte, no cieľom tejto krajiny je vzrásť až na úroveň v rozpätí 3. – 5. miesta v tomto ekonomickom ukazovateli. V súčasnosti sa ale tiež predpokladá, že poklesla o 3 priečky až na 29. miesto, no jej potenciál rastu je taký vysoký, že môže stúpať až o 3 až 5 priečok. Napriek tomu, že Brazília značne rozšírila počet vyvázaných tovarov, jej vývozná

²⁶MUENDLER, M.– A. *Trade and workforce changeover in Brazil*. 2007, s. 9).

hodnota v amerických dolároch sa v tom istom období výrazne sústredila na komoditný tovar.²⁷ Práve v súvislosti s týmito prognózami obchodnej bilancie poskytuje jedna zo štúdií štatistickú databázu údajov brazílskeho exportu a importu v rozpätí rokov 2010 až 2022 (viď tabuľka č. 2). Spracované dáta pochádzajú z databázy ComeStax a zo systémového programu elaborovaného ministerstvom priemyslu a ministerstvom zahraničného obchodu a služieb (skrátene MDIC), ktoré získavajú na regulárnej báze prístup k dátam a štatistikám zahraničného obchodu Brazílie a jeho jednotlivých sektorov.²⁸

Tabuľka č. 2 – Brazílsky export a import v období 2010 – 2022 (vyjadr. v US dolároch)²⁹

Rok	Vývoz	Dovoz	Obchodná rovnováha
2010	200.434.134.826	183.336.964.846	17.097.169.980
2011	253.666.309.507	227.969.756.701	25.696.552.806
2012	239.952.538.158	225.166.426.069	14.786.112.089
2013	232.544.255.606	241.500.886.459	-8.956.630.853
2014	220.923.236.838	230.823.018.796	-9.899.781.958
2015	186.782.355.063	173.104.259.077	13.678.095.986
2016	179.526.129.214	139.321.357.653	40.204.771.561
2017	214.998.108.353	158.951.444.003	56.036.664.350
2018	231.889.523.399	185.321.983.502	46.567.539.897
2019	221.126.807.647	185.927.967.580	35.198.840.067
2020	209.180.241.655	185.786.824.879	50.393.416.776
2021	280.814.577.460	219.408.049.180	61.406.528.280
2022	334.136.038.220	272.610.686.946	61.525.351.274

²⁷NASSIF, A. – CASTILHO, M. *Trade patterns in a globalized world: The case of Brazil*. Working Papers, 2018, s. 65.

²⁸SILVA DeSOUZA, A. C., et al. *Foreign Trade of the State of Acre, Brazil, Between 2019 and 2022: An Analysis of Commercial Interactions*. International Journal of Professional Business Review 8.10 (2023), s. 5 – 6.

²⁹Ibid at 28, s. 6.

Z analýzy nám zreteľne vyplýva, že zahraničný obchod štátu Brazília poznačili výrazné deviácie (resp. výkyvy) za posledné skúmané roky (2010 – 2022). V roku 2013 bola obchodná bilancia záporná. Dovoz dosiahol hodnotu 241 miliárd USD, zatiaľ čo vývoz bol na úrovni 232 miliárd USD. To viedlo k deficitu obchodnej bilancie takmer 9 miliárd USD. V roku 2014 sa situácia ešte viac skomplikovala, nakoľko saldo obchodnej bilancie vykazuje, že dovoz prevýšil vývoz až o 230 miliárd USD, čo možno interpretovať ako najhorší výsledok v 21. storočí, respektíve od roku 1999. Príčinou tohto javu bola brazílska rôznorodosť, vrátane argentínskej politicko-hospodárskej krízy, ktorá viedla ku devalvácii komodít a nárastu zásob železnej rudy a palív. V období medzi rokmi 1996 a 1997 brazílska obchodná bilancia zaznamenala najvyšší medziročný nárast, keď sa dovoz zvýšil z 5,5 miliárd USD na 8,4 miliárd USD.³⁰ Rok 2015 možno považovať za rok istej kompenzácie obchodnej bilancie, nakoľko dosiahla prebytok 186 miliárd USD nasledujúci po roku dosahujúcom záporné číslo, teda po deficitnom roku. Aj keď Brazília zaznamenala kladné číslo v roku 2015, tak import Brazílie znamenal pokles o 14,1 %, vplyvom spomalenia domácej ekonomiky. Rok 2016 bol poznačený imponantným prebytkom Brazílie, ktorý nadobudol úroveň až 40,2 miliardy USD. Napriek prebytku však celkový dovoz dosiahol úroveň iba 139 miliárd USD, rovnako ako v roku 2015. Tento fenomén bol však poznačený stagnujúcim obchodom Brazílie, čo mohlo znamenať, napríklad, reflektovanie enormných politických, ale aj hospodárskych výziev, ktoré vyvrcholili až k obžalobe Dilmy Rousseffovej a jej predsedu Michela Temera. Rok 2017 možno považovať za rok oživenia brazílskej obchodnej bilancie, ktorá zaznamenala rekordné číslo, pričom vývoz dosiahol úroveň až 214 miliárd USD a dovoz dosiahol úroveň iba 158 miliárd USD. Vývoz v roku 2017 zaznamenal impresívny vzrast – najmä vývoz primárnych a sekundárnych komodít a priemyselného tovaru.³¹

Najvyšší podiel na hodnote exportu, vyjadrených v USD, dosiahli v roku 2020 primárne produkty. V roku 2020 vyviezla Brazília najviac sójových bôbov. Hlavnou dovoznou položkou Brazílie sú ropné oleje a oleje získané z bitúmenových nerastov.³² Podľa ComeStax sa export

³⁰MARAHNAO, C. A. *Brazilian Foreign Trade and its Role in International Competitiveness*. Washington, DC: George Washington University, DOI: <http://www.gwu.edu/~ibi/minerva/Fall1998/Carlos.Maranhao.html>, 1998, s. 4.

³¹Ibid at 28, s. 7.

³²KOCÁNOVÁ, D. *The Importance of Primary Commodities in the Foreign Trade of Brazil in the 21st Century*. Economic Review/Ekonomické Rozhl'ady, 2022, s. 389.

v roku 2022 zvýšil z takmer 281 miliárd USD na viac ako 334 miliárd USD, čo predstavuje medziročný rast exportu o 19,1 % v poslednom evidovanom roku (tabuľka č. 2). Posledný nárast v tomto časovom rozpätí mal za následok obchodný prebytok 61,8 miliárd USD, pričom ide o navýšenie hodnoty, v porovnaní s rokom 2021, o 800 miliónov USD, kedy hodnota obchodnej bilancie dosiahla 61 miliárd USD.³³

V posledných rokoch brazílska ekonomika zaznamenala aj značné obchodné prebytky a export pozitívne prispel k rastu HDP Brazílie (čistý export zodpovedal 3 % HDP v roku 2007). Táto exportná expanzia bola sprevádzaná rastúcim významom netradičných exportných trhov, ako je Čína, ktorej trhovú podiel sa od roku 2000 stonásobil a dosiahol viac ako 6 %. Vývoz bol poháňaný najmä poľnohospodárskymi komoditami, mäsom, dopravnými zariadeniami (vrátane automobilových a leteckých zariadení), železom a oceľou. V poľnohospodárskom sektore došlo k výraznému zvýšeniu produktivity, čím sa Brazília automaticky stala hlavnou poľnohospodárskou veľmocou. Regionálny obchod je však ďaleko pod svojím potenciálom, pričom prevažuje nerovnováha v prospech Brazílie. Po brazílskej devalvácii v roku 1999, podiel MERCOSUR-u (Brazília, Argentína, Paraguay, Uruguay a Venezuela) na brazílskom vývoze klesol na 5,5 % v roku 2002 aj vplyvom upustenia Argentíny od svojho menového devízového režimu, no opäť vzrástol na 9,1 % v roku 2004. Brazília je tiež najväčším spotrebiteľom energie v Latinskej Amerike, na ktorú pripadá viac ako 40-percentný podiel na spotrebu energie. Brazílsky energetický mix je jedným z najčistejších na svete a očakáva sa, že krajina sa bude naďalej spoliehať na vodnú energiu, ktorá pokryje väčšinu svojich energetických potrieb. V roku 2005 bola Brazília 15. najväčším producentom ropy na svete s preukázanými zásobami 11,2 miliardy barelov, keďže bio-etanol predstavoval 40 % spotrebovaných ľahkých palív. Zásoby ropy sa od roku 1980 do roku 2005 zvýšili takmer osemnásobne. Asi 85 % z nich sa nachádzajú v pobrežných oblastiach, čoraz častejšie z hlbokých a ultra-hlbokých vôd. Nízke sú však investície do infraštruktúry, ktorých podiel na HDP sa znížil najmä v oblasti dopravy.

V rokoch 1995 až 2003 doprava poklesla z 2,5 % podielu na HDP na niečo vyše 1 %. Podľa World Competitiveness Report, Brazília zaostáva za ostatnými krajinami Latinskej Ameriky z hľadiska cestnej a prístavnej infraštruktúry. Brazília, rovnako ako aj väčšina rozvíjajúcich sa trhov, čelila v roku 2008 masívnym odlivom kapitálu. Tento jav bol ovplyvnený

³³Ibid at 28, s. 7 – 8.

a vyvolaný najmä vonkajšími dôvodmi, pričom sa poukázalo na zvýšenie neistoty zahraničných investorov o budúcnosť brazílskeho hospodárstva v krátkodobom horizonte. Brazília mena poklesla o viac ako 35 % oproti americkému doláru medzi augustom 2008 až marcom 2009, keď dosiahol najvyššiu hodnotu za deväť rokov. Znehodnotenie meny bolo druhé najväčšie po ruskom ruble, spomedzi siedmich dôležitých svetových mien. Toto znehodnotenie však možno považovať za pozitívne pre príslušnú krajinu, a to zvýšením konkurencieschopnosti jej vývozu. V januári 2009 objem vývozu klesol o 29 % v porovnaní s decembrom 2008 a o 26 % v porovnaní s januárom 2008. Tento pokles predstavoval najväčší mesačný pokles vývozu od januára 1985. Tento pokles súvisí priamo s poklesom cien hlavných brazílskych komodít, ktoré sa v tomto roku predpovedajú na 11 %.³⁴

4.2 Ruská federácia – Zahraničný obchod po začiatku vojenského konfliktu a obchodná bilancia

Na výpočet odhadu hodnoty importu Ruskej federácie sme zahrnuli jej 17 najväčších importných partnerov, vrátane Európskej Únie (27) ako celku. Spomenuté krajiny zabezpečujú export do Ruskej federácie podielom až 85 %, podľa výkazu z roku 2021. Súčasne korelácie medzi oficiálnymi údajmi, týkajúce sa importu do Ruskej federácie, sú veľmi vysoké (zhoda 0,97) za obdobie rokov 2015 – 2021. Po invázií Ruskej federácie na Ukrajinu (24.2.2022) značne poklesol export (do týchto vyššie spomínaných 17 krajín), no import mierne vzrástol. K júnu 2022 poklesol ruský import do týchto krajín skoro o 3/5 (38%), v porovnaní s importom pred inváziou. Najvýraznejšie poklesy dovozu z Ruska zaznamenali tie štáty, ktoré na Rusku federáciu uplatnili politiku sankcií. Importy iných krajín taktiež poklesli. Po odignorovaní nastoleného všeobecného trendu, import z Kazachstanu a Turecka bol v júni roka 2022 vyšší, ako na začiatku daného roka. Import v tomto roku by mohol dosiahnuť 2 až 2,5 miliardy USD mesačne. V minulom roku však dosiahol úroveň 32 miliárd USD mesačne. Problémom, ktorému to možno pripísať, je zmena smeru obchodných tokov Ruska cez iné krajiny. Štatistika obchodu

³⁴GHOSH, J., et al. *Models of BRICs' economic development and challenges for EU competitiveness*. Research Report, 2009. s. 5 – 12.

Európskej Únie naznačuje, že za nárastom tureckého exportu do Ruska môže byť aj príčina v podobe odrazu obchodných tokov z krajín EÚ, ktoré boli prepravené do Turecka a odtiaľ do Ruska. Turecký export v júni roka 2022 dosiahol výšku až 700 miliónov USD. V kategórií výrobkov v exporte dominujú najmä elektronické zariadenia. Krajiny EÚ predstavovali až 81 % exportu tovarov z Ruskej federácie k roku 2021. Podľa odhadu je zrejmé, že absolútna hodnota exportu je vyššia, než vykazujú oficiálne dáta. Štatistiky importu sú obvykle vykazované podľa podmienok CIF a týkajú sa dopravných nákladov, no dáta o exporte vykazuje FOB a v tomto výkaze sa nezahŕňajú dopravné náklady. Korelácie medzi týmito dátami a oficiálnymi dátami sú relatívne vysoké, a to v hodnote 0,96 za obdobie rokov 2015 – 2021.³⁵

Odhadom sa naznačuje, že hodnota exportu ruského tovaru neprestane naberať na raste, i napriek ruskej invázií. Možno teda skonštatovať, že export dosiahol v júni historicky najvyššiu hodnotu – až o 26 % vyššiu pre porovnanie s predvojnovou úrovňou. Pri pohľade na jednotlivé krajiny, vývoj ruského exportu je dramaticky rozdielny. Pre jún 2022 platí, že hodnota exportu do USA bola o 70 % nižšia, pre komparáciu s predvojnovou úrovňou, hodnota exportu do Indie však išla reverzným smerom od USA, pretože bola takmer päťkrát vyššia, čo ale výrazným spôsobom zvýšilo otvorenosť indickej ekonomiky. Regióny vyvážajúce ropu majú prístup len k malej časti príjmov z vývozu, preto ich dovoz nezodpovedá ich vývozu. Severokaukazské etnické republiky vykazujú najnižšie hodnoty príjmov, cenových hladín a zapojenia sa do zahraničného obchodu.³⁶ V období rokov 1995 – 1998 príjmy z vývozu energie kolísali okolo 25 miliárd EUR ročne (približne 40 % z celkových príjmov vývozu), v porovnaní s viac ako 200 miliardami EUR (čo tvorilo 66 % celkových príjmov z vývozu) v roku 2008. Štátny rozpočet bol na vysokej úrovni – s prebytkom 4,9 % HDP.³⁷ Naopak oveľa dramatickejšia zmena nastala v prípade ruského dovozu, kde sa výrazne zvýšil podiel výroby, z menej ako 50 % na viac ako 80 %. Nielen geografické, ale aj odvetvové zloženie ruského obchodu sa výrazne zmenilo len za dve desaťročia.³⁸

Národný vzor exportu a importu Ruskej federácie predstavujú najmä nerastné suroviny, kovy a drahé kamene, chemické výrobky, stroje a zariadenia, no potraviny taktiež tradične

³⁵SIMOLA, H. Russian foreign trade after four months of war in Ukraine. No. 5/2022. BOFIT Policy Brief, 2022. s. 6, 8, 10 – 11.

³⁶SUTYRIN, S. – SHEROV, V. *Russian regions and their foreign trade*. ETLA Discussion Papers, 2005, s. 18.

³⁷Ibid at 34, s. 22.

³⁸MELCHIOR, A. *Russia in world trade: Between globalism and regionalism*. 2019, s. 363.

prevládajú najmä v exporte. V roku 2013 export chemických výrobkov, kožušín, surovej kože a textilu rástol najrýchlejším tempom. Napriek tomu však v roku 2014 rast exportu hi-tech produktov vysoko prevýšil rast exportu tých istých produktov, v porovnaní s predchádzajúcim obdobím. V tomto období výrazne rástol aj export domácich výrobkov z dreva a papiera, kovových výrobkov, či potravín. Vývoz ruských výrobkov sa v polovici roka 2015 výrazne znížil o všetky druhy komodít. Najvýraznejší bol pokles rastu exportu domácich palivových a energetických zdrojov (určený negatívnymi zmenami cien na svetových trhoch surovín), textilu, potravín a poľnohospodárskych produktov.

V rámci importu Ruskej federácie prevládajú najmä stroje, zariadenia, chemické výrobky, potraviny, ale aj poľnohospodárske suroviny. Zmena štruktúry ruského importu demonštruje pozoruhodný stabilný pokles dovozu v sledovanom období. Ak teda v roku 2013 dovoz prevýšil hodnoty z predchádzajúceho obdobia o všetky komoditné línie, okrem nerastných surovín a kovových výrobkov, tak v roku 2014 sa objavil trend poklesu dovozu a v roku 2015 dovoz poklesol o polovicu.³⁹

4.3 India – Zahraničný obchod

HDP na obyvateľa v roku 2007 bolo 2108 EUR v PPP alebo 684 EUR v nominálnych výmenných kurzoch. Ekonomika zahŕňa rôzne výrobné a distribučné systémy: od tradičného dedinského hospodárenia roľníckymi domácnosťami, presúvanie pestovania a pastierstva v niektorých oblastiach, až po moderné mechanizované poľnohospodárstvo, od remeselnej výroby, náročnej na ľudskú prácu, až po široké spektrum moderných priemyselných odvetví na rôznych úrovniach technologického rozvoja, od činnosti neformálnych služieb s nízkou produktivitou, až po vysoko kvalifikované a kapitálovo náročné služby. Krajina za posledných 25 rokov udržala vysoké a zrýchľujúce sa tempo rastu. Podľa oficiálnych údajov sa rast reálneho HDP zrýchlil z pôvodných približne 3,5 % ročne v 60. rokoch a 70. rokoch na priemerné ročné miery 5,4 % v 80. rokoch, 6,3 % počas desaťročia od roku 1992 do roku 1993 a okolo 9 % od roku 2003. Fáza vyššieho rastu, ktorá sa začala v 80. rokoch minulého storočia, bola spojená s určitým množstvom štrukturálnych zmien, aj keď možno nie až v takej miere, ako by sa dalo

³⁹MAKHMUDOVA, M. M. – KOROLEVA, A. M. *Foreign trade activity of the Russian federation in the current context*. International Journal of Economics and Financial Issues, 2016, s. 244.

očakávať. Podiel Indie na svetovom vývoze tovarov a služieb, ktorý klesol z 2 % v čase nezávislosti na 0,5 % do polovice 80. rokov, sa do roku 2002 vrátil späť na 0,8 %. Od polovice 80. rokov teda indický vývoz tovarov a služieb rástol rýchlejšie ako svetový export.⁴⁰ Podiel poľnohospodárstva na HDP v priebehu vývoja ekonomiky medzitým klesal podľa predvídateľných očakávaní, ale na tomto zvýšení mal malý podiel sekundárny sektor, ktorý sa od začiatku 90. rokov takmer nezmenil. Dramaticky sa však zvýšil podiel terciárneho sektora až do bodu, keď v súčasnosti predstavuje viac ako polovicu národného dôchodku. Situácia sa drasticky zmenila najmä medzi februárom a marcom v roku 1996, kedy rezervy Indie, vďaka objemu zahraničného obchodu, vzrástli medzimesačne z 1 miliardy USD na 7 miliárd koncom marca 1996.⁴¹ Nedávny indický ekonomický rast bol teda v podstate riadený službami, keďže tempo rastu HDP služieb bolo oveľa vyššie, ako tempo rastu celkového HDP. Viac ako 60 % prírastku HDP v období rokov 1993 až 2007 najmä vplyvom zvýšenia HDP zo služieb, ktoré výrazne prispeli k nedávnemu zrýchleniu tempa rastu. Tento boom služieb nebol spôsobený verejným sektorom, kde podiel služieb zostal stabilne na úrovni približne 60 %. Práve v súkromnom sektore sa podiel služieb zvýšil z približne 29 % na začiatku 80. rokov na viac ako 55 % do roku 2007. Tento nárast bol čiastočne ovplyvnený zvýšením vývozu ako domácej ponuky (a spotreby) služieb, najmä softvéru a služieb s podporou IT. Vývoz softvéru a IT služieb predstavoval v roku 2006 približne 15 % HDP v službách a 66 % celkového vývozu služieb. Napriek rýchlemu rastu však absolútna veľkosť tohto sektora v Indii zostala relatívne malá (menej ako 6 % HDP). Obrovská masa diferencovaných služieb, ale aj neorganizovaných služieb s prevažne nízkou produktivitou, stále tvoria polovicu HDP a väčšinu zamestnanosti v sektore služieb. Integrácia Indie do svetového hospodárstva sa v 90. rokoch rapídne zvýšila najmä v súvislosti s niekoľkými hospodárskymi reformami a opatreniami. Pomer zahraničného obchodu k HDP Indii vzrástol z 11 % v roku 1995 na 24 % v roku 2007. Avšak na rozdiel od Číny, kde veľkú časť expanzie exportu spôsobili výrobcovia, rast exportu v Indii bol spôsobený najmä službami. V oblasti obchodu s tovarom sa nedávny úspech obmedzil na niekoľko sektorov, najmä na chemické a farmaceutické výrobky a strojársky tovar. Hlavnou položkou dovozu bola ropa. Petrvávajúci rast ceny ropy negatívne ovplyvnil obchodnú bilanciu

⁴⁰BERY, S. – BOSWORTH, B. P. – PANAGARIYA, A. *The India policy forum 2004*. Brookings Institution Press, 2004, s. 13.

⁴¹AGARWAL, R. *Indian Foreign Trade*. Excel Books India, 2001, s. 24.

a deficit bol naplnený pôžičkami na zahraničnom kapitálovom účte, čo spôsobilo zvýšenie externého dlhového zaťaženia.⁴² Najdramatickejší nárast v exporte smeroval do Číny, keďže India sa stala relatívne malým hráčom v expanzii exportu ázijského regiónu, na základe relokačného kapitálu, dodávajúceho kovy a iné medziprodukty do Číny na ďalšie spracovanie pre trhy USA a Európy. Obchodná bilancia Indie s Čínou však ostala záporná. Okrem toho sa táto obchodná bilancia výrazne zhoršila, v dôsledku rozširovania globálnej krízy, pričom vývoz v období októbra až do novembra 2008 poklesol o 16 %, v porovnaní s rovnakými mesiacmi v predchádzajúcom roku. Vo vývoze služieb bola India oveľa úspešnejšia, keďže sa od roku 2005 stala najväčším vývozcom počítačových a informačných služieb v medzinárodnej ekonomike, pričom jej podiel na svetovom vývoze počítačových a informačných služieb bol v roku 2006 vo výške 17 %. Vývoz je však vysoko koncentrovaný do niekoľkých krajín, ako napríklad USA, ktorý predstavoval 61 % alebo do Spojeného kráľovstva, ktorý predstavoval 18 % indických príjmov z exportu IT-BOP v rokoch 2006 – 2007.⁴³ V poslednom období tento pozitívny trend vývoja zahraničného obchodu pretrváva, až na výnimku medzi rokmi 2019 až 2020, kedy hodnota exportu poklesla o 5,13 % a hodnota importu poklesla o 7,7 % v dôsledku vypuknutia pandémie COVID-19. Indický export závisí hlavne od USA, Saudskej Arábie, Číny a Hongkongu. Zloženie indického exportu obsahuje najmä ropné produkty, drahokamy a šperky, priemyselný tovar, bavlnu a zloženie indického importu zase rastlinný olej, ropu, železo, oceľ, stroje, dopravné zariadenia, atď.⁴⁴

Tabuľka č. 3 – Deficit v jednotlivých infraštruktúrach podľa sektorového usporiadania⁴⁵

Sektor	Deficit
Cesty / diaľnice	65 590 km národných diaľnic tvoria len 2 % siete; prepravná doprava 40 %; 12 % 4-pruhové; 50 % 2-pruhové; a 38 % jednopruhé
Prístav	Nedostatok lôžok v kabíne a železničná/cestná konektivita

⁴²RAY, Sarbapriya. *An analysis of determinants of balance of trade in India*. Research Journal of Finance and Accounting, 2012, s. 73.

⁴³Ibid at 34, s. 35, 38, 39, 42 a 43.

⁴⁴MISHRA, M. *India's Foreign Trade—An Overview*. Available at SSRN 3873796, 2021, s. 92.

⁴⁵Ibid at 34, s. 44.

Letiská	Neadekvátne pristávacie dráhy, kapacity lietadiel, parkovacích miest a terminálnych budov
Železnice	Stará technológia, saturované cesty, pomalé rýchlosti
Energia	13,8 % završujúci deficit; 9,6 % deficit energie; 40 % straty pri prenose a distribúcii; absencia konkurencie
Zavlažovanie	1123 miliárd kubických metrov využiteľných vodných zdrojov; zavlažovalo sa len 43 % čistej osiatej plochy
Telecom / IT	Prístup len na 18 % trhu; zastaraný hardvér; akútny nedostatok ľudských zdrojov

4.4 Čína – Zahraničný obchod

Čína v podstate vykazovala vyrovnaný obchod na sektorovej úrovni pred rokom 1972. Čistý objem obchodu bol pomerne malý vo väčšine agregátov komodít, bez ohľadu na jeho prebytkový alebo deficitný stav. Po roku 1972 a najmä po roku 1978 začali obchodné bilancie v rámci agregátov výrazne kolísať. Medzi agregátmi priemyselného tovaru bola Čína čistým exportérom spracovaného tovaru náročného na prácu a čistým importérom chemikálií a strojov. Pokiaľ ide o agregáty surovín, Čína bola veľkým čistým exportérom ropných produktov, zatiaľ čo import ostatných surovín kolísal podľa domácej investičnej politiky.⁴⁶

Čína bola doteraz do značnej miery ušetrená od najhorších dôsledkov globálnej finančnej krízy. Z tejto údalosti však nevyviazla bez zranení. Nikde nebol účinok zreteľnejší, ako na čínskom exporte, ktorý dostatočne klesol na to, aby utlmil dovtedy nevídaný úspech pri uplatňovaní exportnej stratégie hospodárskeho rastu. Táto stratégia vytvárala nielen obrovské devízové rezervy, ale aj rast zamestnanosti prostredníctvom kaskadových účinkov absorpcie práce v mnohých továrňach, ktoré produkovali nespočetné množstvo spotrebného

⁴⁶ZHU, M. *Three essays on the economic role of government*. The Johns Hopkins University, 1996, s. 188, 189, 195, 198, 199, 200.

tovaru, ako aj tovar dlhodobej spotreby s vyššou pridanou hodnotou, dopravné zariadenia a ťažké stroje, určené na export.⁴⁷

Za posledných niekoľko desaťročí stúpa význam dovozu tovaru z Ázie či Latinskej Ameriky, a to vrátane Brazílie a Číny (ako súčasť BRICS). Práve aj nízke technologické komponenty, ako napríklad hi-tech tovary, sú vyrábané v rozvíjajúcich sa krajinách, ako aj v krajinách BRIC, nakoľko taktiež ide o zoskupenie rozvíjajúcich sa krajín, no najväčší podiel na produkcii tejto technológie má Čína.⁴⁸

V 90. rokoch rastie na medzinárodnom trhu dopyt po čínskych tovaroch. Výrazny vplyv má na tom práve textilný priemysel, ktorý je najviac rozvinutým na celom svete a v roku 1990 exportované produkty, práve z tohto priemyslu, dosahovali hodnotu 13,5 miliardy USD. Čo sa týka importu, ten medzi rokmi 1989 a 1990 dosahoval obrat 110 miliard USD, najmä vďaka rastúcej úrovni technologickej sofistikácie a rozšírenia produkčnej kapacity v niekoľkých kľúčových odvetviach.⁴⁹

Ďalej možno spomenúť, že Čína je relatívne produktívnou vo výrobe priemyselných robotov, nakoľko v roku 2019 vyrobila 140 492 takýchto robotov, zatiaľ čo v Európe a USA bolo za toto obdobie vyrobených iba 119 741 priemyselných robotov dohromady. Podiel takýchto robotov síce medziročne v období rokov 2018 – 2019 poklesol z pôvodných 38 % podielu na svetovej produkcii týchto robotov na 7 % podielu na celosvetovej produkcii, no napriek tomu Čína stále produkuje najviac takýchto robotov na svete.⁵⁰

Čína prirodzene obchoduje aj s ostatnými krajinami zo zoskupenia BRICS, a to vo väčšom množstve, ako so zvyškom sveta. Peking vysiela špecialistov na letectvo v Rusku pri navrhovaní batožinových boxov a častí krídiel na lietadlá. Po dosiahnutí magisterského titulu majú títo zamestnanci plat 700 dolárov. Podobne zarábajú aj inžinierski pracovníci v Indii (1100 dolárov mesačne) pri vývoji čipov pre firmy Texas Instruments a Intel. Rýchly rast Číny a Indie je hlavným determinantom dopytu USA po zahraničnom obchode s týmito dvoma uvedenými krajinami, a to najmä pokiaľ ide o obchod s komoditami, ako je meď, oceľ či ropa. Obyvatelia USA platia vyššie ceny za položky, na ktorých výrobu sa zvyčajne spotrebuje jedna z vyššie

⁴⁷LIU, W. – PANNELL, C. W. – LIU, H. *The global economic crisis and China's foreign trade*. Eurasian Geography and Economics, 2009, 50.5: na strane 509 – 510.

⁴⁸CARBAUGH, R. J. *International economics*. Cengage Learning, 2014, s. 1, 6, 7.

⁴⁹LARDY, N. R. *Foreign trade and economic reform in China*. Cambridge University Press, 1992, s. 1 – 2.

⁵⁰Ibid al 48, s. 14.

uvedených komodít (meď, oceľ a ropa), ako napríklad benzín, bionafta či etanol. Ďalšou položkou, produkovanou v Číne a určenou na export do USA, sú bicykle značky Schwinn, ktoré sú vyrábané v čínskych továrňach a predáva ich najmä Walmart – najväčšia nákupná sieť na svete.⁵¹

Pri porovnaní s Čínou, ako členskou krajinou BRICS, tak možno povedať, že Čína funguje ako hlavný exportér a producent tovarov vo svete. India si ale uvedomuje, že z dlhodobého hľadiska, v záujme dosahovania vyššieho hospodárskeho rastu, sa oplatí zameriavať na sektor priemyselných služieb. Krajiny pôvodného BRIC možno však považovať za hlavnú príčinu a prekážku pre uzavretie multilaterálnych obchodných dohôd, a to najmä kvôli zavedeným obchodným bariéram týmito krajinami v poľnohospodárstve. Tento fakt môže obmedziť aj vnútro-odvetvový obchod Indie a USA.

Krajiny BRIC sú taktiež považované za krajiny s nekompatibilným kapitalizmom a menej otvorenými ekonomikami. Krajiny, ako Brazília, Čína, či Rusko, uprednostňovali vo vnútri svojich krajín tzv. štátny kapitalizmus, integrujúci právomoci štátu s právomocami kapitalizmu. Medzi príklady odvetví takýchto štátnych podnikov patria napríklad komunikačné firmy v Číne, či plynárenské spoločnosti v Rusku. Vplyv takto kombinovaného kapitalizmu je pozoruhodný. Štátne podniky v Číne tvoria až 80 % akciového trhu v Číne, štátne podniky v Rusku tvoria 6 % akciového trhu v Ruskej federácii a 40 % v Brazílii. V týchto krajinách sa nachádza 13 najväčších ropných spoločností vo svete, ktoré ovládajú až tri štvrtiny svetových zásob ropy. Jednou z nich je ruská spoločnosť s názvom Gazprom, ktorá je extraktorom ruského plynu. Táto spoločnosť je najväčším producentom extraktu zemného plynu na svete.⁵²

Najväčším sektorom v Číne je sekundárny sektor, ktorý zahŕňa ťažbu, výrobu, dodávky verejných služieb a stavebníctvo. V roku 2007 tvoril sekundárny sektor takmer 50 % HDP, za ním nasledovali služby (40 %) a poľnohospodárstvo (11 %). V rámci sekundárneho sektora má výroba veľký podiel (34 % HDP), čo je podľa medzinárodných štandardov veľmi vysoká hodnota. Je to čiastočne tzv. socialistické dedičstvo, ale aj dôsledok čínskej stratégie rastu, orientovanej na export. Z rovnakých dôvodov je sektor služieb relatívne poddimenzovaný. Poľnohospodárska pridaná hodnota je tiež relatívne nízka, ak vezmeme do úvahy stále veľkú vidiecku populáciu a skutočnosť, že iba 40 % zamestnaných osôb stále pracuje v sektore

⁵¹Ibid at 48, s. 16 – 17.

⁵²Ibid at 48, s. 235, 256, 261.

poľnohospodárstva (314 miliónov), čo poukazuje na veľmi nízku produktivitu v tejto oblasti. Ťažba generuje asi 6 % z celkového HDP a zahŕňa najmä ťažbu uhlia, ropy a zemného plynu. Hoci podľa prieskumu je ťažba rudy menej dôležitá, považuje sa za národný záujem a patrí k odvetviam, kde sú PZI buď zakázané (napr. volfrám, molybdén, cín) alebo obmedzené (napr. drahé kovy). Podiel stavebníctva na HDP dosahuje asi 6 %. V rámci spracovateľského priemyslu, ktorý je meraný hodnotou produkcie, je najväčším odvetvím priemysel základných kovov.

Odvetvie IKT je na druhom mieste s podielom 12,3 %, za ním nasleduje chemický priemysel s podielom 10,5 %, potravinársky a nápojový priemysel s podielom 8,1 %, strojárstvo má podiel 8,2 % a priemysel dopravných zariadení 7,7 %. Vysoký podiel IKT priemyslu, pomerne veľký na medzinárodné štandardy a výrazne vyšší ako v EÚ (8,5 %), zjavne súvisí so špecializáciou exportu v tejto oblasti. Na druhej strane je odevný priemysel, kožiarsky a obuvnícky priemysel, ktoré tiež figurujú na poprednom mieste v čínskom exporte, no majú relatívne malý podiel na čínskej výrobe, ale väčší podiel ako v krajinách EÚ.

Popredné postavenie základných kovov odráža vývoj Číny z najväčšieho importéra ocele na významného exportéra ocele. Na druhej strane, podiely potravinárskeho a nápojového priemyslu dopravných zariadení v Číne sú podľa medzinárodných štandardov relatívne malé. Podiel bežného dovozu na čínskom HDP zostal relatívne stabilný, na úrovni približne 12 – 14 % od začiatku 21. storočia. Primárne produkty tvoria rastúci podiel bežného dovozu v dôsledku nárastu objemu aj ceny. Podiel dovozu priemyselného tovaru na HDP v rokoch 1997 až 2003 vzrástol z 3 % na 9 % a odvtedy sa stabilizoval medzi 6 – 8 %.⁵³

Podiel podnikov so zahraničnými fondmi (FIE) je obzvlášť vysoký v odvetví IKT (82 %), ale má nadmerný podiel v odvetviach s nízkymi mzdami, orientovaný na export (napr. odevy, koža a kožené výrobky, nábytok a iný priemyselný tovar) v priemysle dopravných zariadení. Podľa veľkostnej štruktúry, podobne ako v iných krajinách, väčšina výrobných podnikov v Číne sú malé (89 %) alebo stredné podniky (10 %). Veľké podniky s podielom len 1 % všetkých podnikov však vyrábajú 35 % z celkovej produkcie. Väčšina z nich sú štátne podniky, štátom kontrolované alebo kolektívne vlastnené podniky, ale existujú aj veľké súkromné podniky (napr.

⁵³LEMOINE, F. – UNAL, D. *China's Foreign Trade: A "New Normal"*. China & World Economy, 2017, s. 13.

Jiangsu Shagang Group – 5. najväčšia oceľarska spoločnosť a Geely holding – významný výrobca automobilov).⁵⁴

Tabuľka č. 4 – Štruktúra výrobného priemyslu v Číne a v EÚ krajinách, 2006/2007⁵⁵

Kód	Priemysel	Čína (2007) – podiely na outpute	EU krajiny (2006) – podiely na outpute	Podiel Fies čínskeho outputu na manufaktúre (v %)
15	Jedlo a nápoje	8.1	12.7	31.6
16	Tabakové výrobky	1.1	0.9	0.2
17	Textil	5.3	1.6	23.8
18	Oblečenie	2.1	1.2	45.1
19	Kožené výrobky	1.5	0.7	50.2
20	Výrobky z dreva	1.0	2.0	18.9
21	Papierové výrobky	1.8	2.5	34.8
22	Tlač a publikovanie	0.6	4.0	30.7
23	Koks a rafinérie	5.0	4.3	14.8
24	Chemikálie a chemické výrobky	10.5	10.3	27.8
25	Guma a plast	3.3	4.0	38.3
26	Nekovové minerálne výrobky	4.4	3.6	18.4
27	Základné kovy	14.6	5.9	14.9
28	Spracované kovové výrobky	3.2	7.2	34.8

⁵⁴Ibid at 34, s. 58 – 59.

⁵⁵Ibid at 34, s. 59.

29	Stroje a vybavenie	8.2	9.3	27.3
31	Elektrické stroje a prístroje	6.8	4.2	37.3
30 + 32 + 33	Kancelárske stroje, rádio, TV...	12.3	8.5	81.9
34 + 35	Prepravné vybavenie	7.7	13.6	45.5
36	Nábytok a iný priemyselný tovar	2.2	2.6	47.0
37	Recyklácia	0.2	0.5	21.5
D	Celková výroba	100	100	35.0

Zdroj: China Statistical Yearbook 2008, Eurostat SBS

4.5 Juhoafrická republika (JAR) – Zahraničný obchod

Podiel exportu medzi rokmi 1993 a 2006 sa v tomto období zvýšil zo 17,58 % na 22,58 %, t. j. priemerná ročná miera rastu 2,01 %. Podiel importu za rovnaké obdobie rástol v priemere o 5,03 % ročne a predstihol podiel exportu. Kým v roku 1993 bol podiel importu 4,11 %, výrazne nižší, ako podiel exportu, v roku 2006 bol podiel importu 26,71 %, čo bolo cca o 4 % viac, ako podiel exportu. Výrazne zhodnotenie randu v roku 2003 pravdepodobne prispelo k prudkému poklesu exportu aj importu. Po roku 2003 sa rast importu zrýchlil rýchlejšie, ako rast exportu. Na základe použitých údajov v tejto štúdií je priemerná miera rastu exportu a importu za obdobie medzi rokmi 1994 – 1999 až 12,89 % a 13,84 %. Možno si teda povšimnúť ten fakt, že podiel exportu JAR k jej produkcii od roku 1994 sa neustále zvyšoval. Pomer exportu k HDP vzrástol zo 14 % v roku 1991 na približne 25 % v roku 2002, čo predstavuje viac ako 50%-ný rast.⁵⁶ Keďže údaje o úrovni obchodu nezohľadňujú hospodársky rast, je zmysluplnejšie odvolávať sa na podiely miery rastu exportu a importu. Podľa relevantných štúdií sa počíta s tempom rastu exportného podielu 4,5 %. Vo všeobecnosti možno konštatovať,

⁵⁶TAKAENDESA, P.; TSHEOLE, T.; AZIAKPONO, M. Real exchange rate volatility and its effect on trade flows: New evidence from South Africa. *Studies in Economics and Econometrics*, 2006, s. 4.

že JAR sa od roku 1993 viac integrovala do svetovej ekonomiky. EÚ je najdôležitejším obchodným partnerom Juhoafrickej republiky počas tohto vymedzeného obdobia. Zatiaľ, čo v roku 1993 iba 22,60 % exportu z JAR smerovalo na európsky trh, v roku 2006 sa toto číslo zvýšilo na 31,83 %. Priemerná miera rastu exportu do EÚ bola 4,74 % ročne. Dovoz pochádzajúci z EÚ predstavoval 41,87 % v roku 1993. V roku 2006 poklesol tento celkový import na úroveň 34,65 %. Napriek tomuto relatívnemu poklesu sa import z EÚ zvýšil v priemere o 3,52 %. Okrem toho, že EÚ je najväčším obchodným partnerom Juhoafrickej Republiky, treba však poznamenať, že obchod medzi EÚ a Juhoafrickou Republikou sa od roku 2000 stal predmetom Dohody o obchode, rozvoji a spolupráci. Druhým najväčším obchodným partnerom v tomto vymedzenom období bola Čína, ktorá bola v roku 1993 malým obchodným partnerom pre Juhoafrickú Republiku. Menej ako 1 % všetkých exportov smerovalo do Číny a iba 1,68 % všetkých importov bolo naopak z Číny.

V roku 2006 predstavoval export do Číny 3,54 % celkového exportu a približne 10 % všetkého importu pochádzalo z Číny. Priemerná ročná miera rastu exportu bola 13,89 % a importu 20,52 %. V celkovom exporte v rokoch 1993 až 2006 dominuje najmä nerastný a ťažobný priemysel. Spolu tieto odvetvia predstavovali približne 50 % celkovej hodnoty vývozu. Medzi hlavné produkty, exportované týmito odvetviami, patria ferozliatiny, ploché valcové výrobky zo železa, nelegovanej ocele alebo nehrdzavejúcej ocele, uhlie, železo, titán, hliník, zlato, platina a diamanty. Zároveň v rokoch 1993 až 2006 zvýšili podiel na celkovom exporte agregáty priemyslu strojov a zariadení motorových vozidiel, dielov a príslušenstva, aj keď zostali pod úrovňou 10 %. Export týchto agregátov tvoria najmä produkty, ktoré sú ovplyvnené programom rozvoja motoristického priemyslu. Štruktúra exportu z EÚ je diverzifikovaná, zatiaľ čo štruktúra exportu z Číny je koncentrovanejšia. Čo sa týka exportu vo vzťahu s Čínou, nárast zaznamenali najmä základy železa a ocele a ostatných agregátov priemyslu motorových vozidiel, ich dielov a príslušenstva. Klesajúcu dominanciu v exporte zaznamenal najmä primárny a zdrojový priemysel. Možno zaznamenať aj rastúcu koncentráciu exportu v rámci agregátu motorových vozidiel, dielov a príslušenstva. Je možné teda zhrnúť, že štruktúra importu je vo všeobecnosti diverzifikovanejšia ako štruktúra exportu.

Za celé obdobie možno skonštatovať, že päť priemyselných agregátov importovalo približne polovicu celkového svetového importu. Podiely strojov a zariadení a agregátov priemyslu motorových vozidiel, dielov a príslušenstva boli najvyššie, zatiaľ čo zvyšné tri

agregáty, t. j. základné chemikálie, ostatné chemikálie a umelé vlákna a televízne, rozhlasové a komunikačné zariadenia, mali podiel okolo 5 %. Pozoruhodný je aj vzostup ostatného ťažobného priemyslu, ktorý bol poháňaný zvýšeným významom ropných olejov a surových olejov, získaných z bitúmenových nerastov. V období rokov 2004 až 2006, tento import predstavoval viac ako 10 % celkového importu. Viac ako 40 % importu s pôvodom v EÚ tvoria produkty strojov a zariadení (hlavne stroje na automatické spracovanie údajov), ako aj agregáty priemyslu motorových vozidiel, dielov a príslušenstva. Špecifický pre import z EÚ je aj význam priemyselných agregátov elektrických prístrojov a priemyselných a vedeckých zariadení, okrem chemikálií a umelých vlákien a priemyslu televíznych, rádiových a komunikačných zariadení. Charakteristickým znakom importu z Číny je klesajúca dominancia agregátov nielen obuvníckeho, ale aj textilného priemyslu. Spoločný podiel týchto priemyselných agregátov v období rokov 2004 – 2006 predstavoval približne 25 % všetkého importu z Číny.⁵⁷

Tabuľka č. 5 – Zloženie exportu JAR: vybrané odvetvia (1993 – 1995 a 2004 – 2006)⁵⁸

Svet	Európska únia		Európska únia		Čína	
	1993 – 1995 (%)	2004 – 2006 (%)	1993 – 1995 (%)	2004 – 2006 (%)	1993 – 1995 (%)	2004 – 2006 (%)
Základné chemikálie	4.88	5.23	4.45	3.64	3.77	7.93
Ostatné chemikálie a umelé vlákna	1.10	1.70	0.77	1.07	0.05	0.92
Základné železo a oceľ	9.57	11.59	7.39	11.31	3.97	19.48
Základné neželezné kovy	25.12	25.84	3.68	9.10	6.19	10.57
Ťažba uhlia	5.86	5.62	11.80	13.25	3.42	0.00

⁵⁷SMET, K. *Modelling the Regional Heterogeneity of South Africa's Trade*. South African Journal of Economics, 2013, s. 520 – 524.

⁵⁸Ibid at 57, s. 522.

Koks a pokutový ropný produkt	2.00	2.80	0.96	0.67	0.89	0.40
Jedlo	3.86	2.81	6.10	2.51	0.31	1.50
Iná ťažba	13.01	8.31	17.92	14.56	34.35	43.72
Stroje a vybavenie	3.11	6.66	3.28	10.72	0.65	2.95
Kovové výrobky bez strojov	1.15	1.55	1.17	0.75	1.51	0.36
Motorové vozidlá, súčiastky a doplnky	2.75	8.96	4.64	9.07	36.14	1.53
Papier a papierové výrobky	3.21	1.78	4.38	1.66	2.63	0.94

Zdroj: South African Journal of Economics © 2013 Economic Society of South Africa, s. 522

Tabuľka č. 6 – Zloženie importu JAR: vybrané odvetvia (1993 –1995 a 2004 – 2006)⁵⁹

Svet	Európska únia		Čína			
	1993 – 1995 (%)	2004 – 2006 (%)	1993 – 1995 (%)	2004 – 2006 (%)	1993 – 1995 (%)	2004 – 2006 (%)
Chemikálie	7.29	4.72	9.63	5.34	3.98	3.32
Chemické a mužské vlákna	5.79	4.85	8.03	7.79	2.28	1.82
Elektrické stroje a nástroje	4.23	2.73	5.80	3.45	2.92	4.66
Stroje a zariadenia	20.82	16.12	24.81	19.88	12.96	25.08
Kovové výrobky bez strojov	2.08	1.72	2.38	1.98	4.41	3.83

⁵⁹Ibid at 57, s. 522.

Motorové vozidlá, diely a príslušenstvo	13.23	17.18	13.46	24.59	0.40	2.18
Televízia, rozhlas a komunikácia	4.97	6.15	5.57	6.97	6.52	11.15
Profesionálne a vedecké vybavenie	3.68	3.06	4.14	3.87	1.44	1.69
Obuv	0.65	0.85	0.19	0.13	12.99	6.93
Textil	2.52	1.32	1.35	0.78	7.38	4.61
Nosenie oblečenia	0.82	1.56	0.31	0.18	10.56	12.49
Jedlo	3.82	3.06	1.96	1.46	0.89	0.91
Iná ťažba	7.14	14.84	2.99	0.92	1.92	0.33
Základné neželezné kovy	1.55	2.09	1.19	0.74	1.02	1.22

Zdroj: South African Journal of Economics. 2013. Economic Society of South Africa, s. 522

Celkovo od roku 1994 do roku 2005 objem juhoafrických exportov (okrem exportu zlata) rástol priemerným ročným tempom 7,6 %. Takýto rýchly rast exportu možno vysvetliť najmä poklesom reálneho výmenného kurzu randu (v priemere o 3,9 % ročne od roku 1994 do roku 2001), ktorý výrazne zvýšil konkurenčnú výhodu juhoafrických tovarov. Tieto hodnoty v podstate vypovedajú o tom, že JAR sa po prvých demokratických voľbách v roku 1994 podarilo plne reintegrovať do medzinárodnej ekonomiky.⁶⁰

⁶⁰MOGOE, S. *The Impact of international trade on economic growth on South Africa: An econometric analysis*. 2013, s. 2.

Záver

V tejto bakalárskej práci sme sa zamerali na analýzu zahraničného obchodu štátov BRICS (Brazília, Rusko, India, Čína a Juhoafrická republika) a na skúmanie ich ekonomických vzťahov, obchodných stratégií a vplyvu na svetovú ekonomiku. Hlavným cieľom bolo identifikovať podiel týchto krajín na svetovom obchode a HDP, analyzovať ich vzájomné obchodné vzťahy, porovnať ich ekonomické výkony s krajinami G7 a zistiť, aké faktory ovplyvňujú ich obchodné bilancie.

Výsledky analýzy ukázali, že všetky krajiny BRICS prešli v posledných dekádach významnými ekonomickými transformáciami, ktoré zásadne ovplyvnili ich postavenie v globálnej ekonomike. Brazília čelila výrazným výkyvom v obchodnej bilancii najmä v dôsledku politických a ekonomických výziev. Napriek týmto výkyvom sa jej podarilo posilniť svoju pozíciu na globálnom trhu prostredníctvom diverzifikácie exportných trhov a komodít. Zároveň sa ukázalo, že nedostatočné investície do infraštruktúry a politická nestabilita zostávajú kľúčovými faktormi ovplyvňujúcimi budúci vývoj zahraničného obchodu Brazílie.

Ruská federácia čelila po invázii na Ukrajinu v roku 2022 významným zmenám v obchodných tokoch, pričom došlo k poklesu exportu do krajín, ktoré uplatnili sankcie. Napriek tomu sa Rusku podarilo zachovať si významné postavenie na globálnom trhu vďaka adaptácii obchodných stratégií a presmerovaniu obchodných tokov cez iné krajiny, ako sú Kazachstan a Turecko. Analýza ukázala, že regionálne rozdiely v Rusku majú výrazný vplyv na ekonomické výsledky, čo je dôležitý aspekt pri hodnotení celkového ekonomického výkonu krajiny.

Indická ekonomika zaznamenala v posledných 25 rokoch vysoké a zrýchľujúce sa tempo rastu HDP, čo je výsledkom úspešných hospodárskych reforiem a zvýšenej integrácie do svetového hospodárstva. India sa stala významným hráčom v sektore služieb, a to najmä v oblasti IT a softvérových služieb, čo výrazne prispelo k jej ekonomickému rastu. Tento sektor sa stal kľúčovým motorom rastu, pričom viac ako 60 % prírastku HDP v období rokov 1993 až 2007 bolo spôsobené rastom HDP zo služieb. Integrácia do globálnej ekonomiky a úspešná diverzifikácia exportných trhov sú hlavnými faktormi, ktoré podporujú hospodársky rast Indie.

Čína prešla významnými zmenami v obchodných tokoch od roku 1972, pričom sa stala významným čistým exportérom spracovaného tovaru a čistým importérom chemikálií a strojov.

Jej exportná stratégia – založená na nízkotechnologických a hi-tech tovaroch – bola úspešná napriek globálnej finančnej kríze, ktorá ovplyvnila čínsky export. Význam dovozu z Ázie a Latinskej Ameriky vzrástol, pričom Čína dominovala v produkcii technologických komponentov a hi-tech tovarov. Čínska ekonomika je výrazne ovplyvnená štátnym kapitalizmom, kde štátne podniky tvoria významný podiel na trhu. Tieto podniky dominujú v sektore základných kovov, IKT, chemickom priemysle a strojárstve, čo prispieva k stabilite a rastu čínskej ekonomiky.

Juhoafrická republika zaznamenala od roku 1993 významné zmeny v obchodných vzťahoch, ktoré zvýšili jej integráciu do svetovej ekonomiky. Rastúci export a diverzifikovaný import poukazujú na schopnosť JAR adaptovať sa na globálne ekonomické podmienky a využiť nové obchodné príležitosti. EÚ je najdôležitejším obchodným partnerom JAR, pričom export do EÚ vzrástol na 31,83 % v roku 2006. Významným obchodným partnerom sa stala aj Čína – s podielom 3,54 % na celkovom exporte a 10 % na celkovom importe v roku 2006. Nerastný a ťažobný priemysel dominoval v celkovom exporte JAR, zatiaľ čo import bol diverzifikovanejší, čo naznačuje schopnosť JAR využiť svoje prírodné zdroje a priemyselnú kapacitu na globálnom trhu.

Na základe analýzy zahraničného obchodu krajín BRICS možno konštatovať, že každá z týchto krajín dokázala využiť svoje jedinečné silné stránky na posilnenie svojej pozície na globálnom trhu. Brazília, Ruská federácia, India, Čína a Juhoafrická republika čelili rôznym výzvam, ale ich schopnosť prispôbiť sa a reagovať na globálne zmeny bola kľúčová pre udržanie ekonomickej stability a rastu. Tieto krajiny zohrávajú významnú úlohu v globálnej ekonomike a ich obchodné stratégie a výkony majú významný vplyv na svetový obchod. Budúci vývoj zahraničného obchodu krajín BRICS bude závisieť od ich schopnosti pokračovať v diverzifikácii svojich ekonomík, v zvyšovaní produktivity a prekonávaní politických a ekonomických výziev.

Výsledky tejto práce preukázali, že krajiny BRICS sú schopné prispôbiť sa dynamickému globálnemu prostrediu a využiť svoje komparatívne výhody na podporu hospodárskeho rastu a stability. Ich spolupráca a vzájomné obchodné vzťahy posilňujú ich postavenie v globálnom obchodnom systéme. Ďalšie výskumy a analýzy by mali pokračovať v monitorovaní vývoja týchto krajín, aby sa zabezpečilo, že budú schopné naďalej prispievať k rastu a stabilite svetovej ekonomiky.

Komplexná analýza zahraničného obchodu krajín BRICS ukazuje, že napriek rôznym výzvam a zmenám v globálnom hospodárskom prostredí si krajiny dokázali udržať významné postavenie na medzinárodnom trhu. Ich schopnosť prispôbiť sa a reagovať na globálne zmeny je kľúčová pre udržanie ekonomickej stability a rastu v budúcnosti. Spolu s ostatnými krajinami BRICS hrajú dôležitú úlohu v globálnom obchodnom systéme, čo má významný vplyv na svetovú ekonomiku. Práca poskytla komplexný prehľad o dynamike a významnosti zahraničného obchodu krajín BRICS, čím prispieva k hlbšiemu pochopeniu ich úlohy v globálnom kontexte.

Zoznam použitej literatúry

1. AGARWAL, Raj. 2001. *Indian Foreign Trade*. Excel Books India, 2001. 272 s. ISBN: 978-81-744-6167-4.
2. BERY, Suman - BOSWORTH, Barry - PANAGARIYA, Arvind. 2004. *The India policy forum 2004*. Brookings Institution Press, 2004. 271 s. ISBN: 978-81-321-0747-7.
3. CARBAUGH, Robert J. 2014. *International economics*. South Western Edu Pub, 2014. 576 s. ISBN: 978-13-055-0744-9.
4. CASSIOLATO, José-Eduardo. 2014. *BRICS and development. The companion to development studies*, Anthem Press. 2014. 198 s. ISBN: 978-18-433-1830-9.
5. CIPÁR, Ján. 2023. Veľké vízie aj vnútorná nejednotnosť Skupina BRICS bude mať šesť nových členov, v HDP už prevýšila krajiny G7. In Konzervatívny Denník Postoj. ISSN 1336-720X, [online] 18.11.2022, [cit. 2023-08-19]. Dostupné na internete: <https://www.postoj.sk/136879/skupina-brics-bude-mat-sest-novych-clenov-v-hdp-uz-prevysila-krajiny-g7>
6. DEGAUT, Marcos - MEACHAM, Carl. 2015. *Do the BRICS still matter?*. Center for Strategic & International Studies, 2015. 36. s. [online] 21.10.2015, [cit. 2015-10-21]. Dostupné na internete: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/publication/151020_Degaut_DoBRICSMatter_Web.pdf
7. GHOSH, Jayati, et al. 2009. *Models of BRICs' economic development and challenges for EU competitiveness*. Research Report, 2009. 86 s. [online] 08.12.2009. Dostupné na internete: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/204131/1/wiiw-research-rep-359.pdf>.
8. GU, Jing - SHANKLAND, Alex – CHENOY, Anuradha. 2016. *The BRICS in international development*. Palgrave Macmillan, 2016. 269 s. ISBN: 978-11-375-5645-5.
9. HARRISON, Philip. 2014. *South Africa in the BRICS*. 2014. 203 s. ISSN: 1657-7558. [online] 31.10.2014, [cit. 2024-11-02]. Dostupné na internete: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2517483

https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/44173615/Degaut_DoBRICSMatter_compressed-libre.pdf?1459191706=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DDo_the_BRICS_Still_Matter.pdf&Expires=1712940167&Signature=AsXEbEeFtZ8gDZWUiRAIYR14oilb4~tuC6tz7HFSOSt5z9~uMrxwWCYKT1bGH9bfAVb8QLf-qnf2MTDe~v235Zyl-Mq7QZEIYZ6CfB-fc0vIHbrOAdUQZG3cUPKtMI~RJf2xup6F~lBZDvTyXNrVpiazFPEnsNc85hgZuUFufMX2SfDw~hVOapToR6buC~PeJQGJeh25ST9brWSxnmJANzaZVMfFavvrbskOVdE2LY7QLKv5sB0RFI-p6ZtRbstNPSusDCiB2loBZY8eEB8An9E-Yt7OFRGuNngTDiio-tKRnvwVWgazdbemzkB6zslunDSvP8s95-mOpRZ77meig__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA

10. KIRTON, John - LARIONOVA, Marina. 2022. *The first fifteen years of the BRICS*. International Organisations Research Journal, [online] 01.07.2022 [cit. 2024-03-23]. Dostupné na internete:
https://www.researchgate.net/publication/363330208_The_First_Fifteen_Years_of_the_BRICS
11. KOCANOVÁ, Dominika. 2022. *The Importance of Primary Commodities In The Foreign Trade Of Brazil In The 21ST. Century*. Economic Review/Ekonomické Rozhl'ady, [online] 19.12.2022 [cit. 2022-12-19]. Dostupné na internete:
<https://doi.org/10.53465/ER.2644-7185.2022.4.323-350>
12. KUMAR, Vijay. 2017. *Cross Country Analysis Of Gross Domestic Product (GDP) Of BRICS Nations. An Assesment and New Evidence*. [online] 16.7.2017. Dostupné na internete: <https://www.ijirr.com/sites/default/files/issues-pdf/2314.pdf>
13. LARDY, Nicholas R. 1992. *Foreign trade and economic reform in China*. Cambridge University Press, 1992. 210 s. ISBN: 978-05-214-1495-1.
14. LEMOINE, Françoise. – Ünal, Deniz. 2017. *China's foreign trade: A "new normal"*. China & World Economy, [online] 01.03.2017 [cit. 2017-04-14]. Dostupné na internete: <http://doi.org/10.1111/cwe.12191>
15. LIU, Weidong – CLIFTON. W. Pannell – HONGGUANG, Liu. 2009 *The global economic crisis and China's foreign trade*. Eurasian Geography and Economics, 2009, [online] 03.09.2009. [cit. 2013-05-05]. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.2747/1539-7216.50.5.497> .

16. MAKHMUDOVA, Muhabbat Madievna - KOROLEVA, Anna Michailovna. 2016. *Foreign trade activity of the Russian federation in the current context*. International Journal of Economics and Financial Issues, 2016. 244 s. ISSN: 2146-4138 [online] 03.06.2016. [cit. 2016-06-03]. Dostupné na internete: <https://dergipark.org.tr/en/pub/ijefi/issue/31980/352634?publisher=http-www-cag-edu-tr-ilhan-ozturk>
17. MALEFANE, Malefa Rose - ODHIAMBO, Nicholas M. 2018. *Impact of Trade Openness on Economic Growth: Empirical Evidence From South Africa*. International Economics/Economia Internazionale, 2018, [online] 12.01.2018. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na internete: <https://www.semanticscholar.org/paper/Impact-of-trade-openness-on-economic-growth%3A-from-Malefane-Odhiambo/22e3394957ee6b72a2f4957d92fdde4edf8d3a1e>
18. MARANHAO, C. A. 2002. *Brazilian Foreign Trade and its Role in International Competitiveness*. Washington, DC: George Washington University, [online] 23.02.2002. [cit. 2012-04-16]. Dostupné na internete <https://www2.gwu.edu/~ibi/minerva/Fall1998/Carlos.Maranhao.html>
19. MELCHIOR, Arne. 2019. *Russia in world trade: Between globalism and regionalism*. Russian Journal of Economics. 2019. 384 s. [online] 08.12.2019. [cit. 2019-12-20]. Dostupné na internete: <https://rujec.org/article/49345/>
20. MISHRA, Manoj. 2021. *India's Foreign Trade—An Overview*. Available at SSRN 3873796, [online] 23.03.2019. [cit. 2021-06-12]. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/352742810_India's_Foreign_Trade_-_An_Overview
21. MOGOE, Seipati. 2013. *The Impact of international trade on economic growth on South Africa: An econometric analysis*. North-West University (Mafikeng Campus). 2013. 144 s. in ISSN: 2039-9340.
22. MOZIAS, Petr. 2023. *Russia as a country of BRICS: Issue of identification*. BRICS Journal of Economics, [online] 12.09.2023. [cit. 2023-09-23]. Dostupné na internete: DOI: <https://brics-econ.arphahub.com/>
23. MUENDLER, Marc-Andreas. 2007. *Trade and workforce changeover in Brazil*. University of Chicago Press. 2007. 41 s. ISBN: 978-0-226-04287-9.

24. NASSIF, André - CASTILHO, Marta. 2018. *Trade patterns in a globalized world: the case of Brazil*. Working Papers, 2018, 126 s.
25. O'NEILL, Jim. 2001. *Building Better global economic BRICs*. New York: Goldman Sachs, 2001, [online] 30.11.2001. [cit. 2004-01-27]. Dostupné na internete: DOI: <https://www.almendron.com/tribuna/wp-content/uploads/2013/04/build-betterbrics.pdf>
26. RADULESCU, GABRIELA, Irina - PANAIT, Mirela - VOICA, Catalin. 2014. *BRICS countries challenge to the world economy new trends*. *Procedia economics and finance*, 2014. 8: 605 – 613. [online] 08.12.2014. [cit. 2014-12-08]. Dostupné na internete: DOI: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S221256711400135X>
27. RAY, Sarbapriya. 2012. *An analysis of determinants of balance of trade in India*. *Research Journal of Finance and Accounting*, Paper. 2012. 86 s. ISSN 2222-1687.
28. SOUZA, Silva Ana Carolina, et al. 2023. *Foreign Trade of the State of Acre, Brazil, Between 2019 and 2022: An Analysis of Commercial Interactions*. *International Journal of Professional Business Review*. [online] 08.10.2023. [cit. 2024-15-03]. Dostupné na internete: DOI: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=9127120>
29. SIMOLA, Heli. 2022 *Russian foreign trade after four months of war in Ukraine*. No. 5/2022. *BOFIT Policy Brief*. [online] 01.05.2022. [cit. 2024-23-02]. Dostupné na internete: DOI: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/264589/1/1816727458.pdf>
30. SMET, Koen. 2013. *Modelling the Regional Heterogeneity of South Africa's Trade*. *South African Journal of Economics*, Vol 81, Issue 4, p517. 2013. ISSN 0038-2280
31. STUENKEL, Oliver. 2020. *The BRICS and the future of global order*. Lexington books, Second edition. 2020. 272 s. ISBN: 978-14-985-6727-5.
32. SUTYRIN, Sergey - SHEROV, Vladimir. 2005. *Russian regions and their foreign trade*. *Eta Discussion Papers*, [online] 20.12. 2005. [cit. 2005-12-20]. Dostupné na internete: <https://EconPapers.repec.org/RePEc:rif:dpaper:995>
33. ŠIKULA, Milan. 2014. *Oživenie globálnej ekonomiky: reálne trendy a rizikové faktory*, EKONÓM, 2014. 146 s. ISBN 978-80-7144-238-7.
34. TAKAENDESA, P. - TSHEOLE, T. - AZIAKPONNO, M. *Real exchange rate volatility and its effect on trade flows: New evidence from South Africa*. *Studies in Economics and Econometrics*, Vol. 30, No. 3. [online] 01.11. 2006. [cit. 2006-11-01]. Dostupné na internete: <https://hdl.handle.net/10520/EJC21431>

35. TASR. 2023. Blok rozvojových ekonomík BRICS pozval do radov šest' nových krajín. Teraz.sk. [online] 24.08.2023. [cit. 2023-08-24]. Dostupné na internete DOI: <https://www.teraz.sk/najnovsie/blok-rozvojovych-ekonomik-brics-pozval/736569-clanok.html>
36. ZHU, Min – WARREN. J. Samuels. 1996. *Three Essays On The Economic Role of Government*. The Johns Hopkins University, NYU Press 1996. 354 s. ISBN: 978-08-147-7947-7.